

OPETUSHALLITUS

Sari Roth ja Timo Myllymäki

KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN KÄYTTÖKELPOISUUS

Sari Roth ja Timo Myllymäki

KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN KÄYTTÖKELPOISUUS

OPETUSHALLITUS

© Opetushallitus ja tekijä
Taitto: Edita Prima Oy

ISBN 978-952-13-3524-2 (nid.)
ISBN 978-952-13-3451-1 (pdf)

Edita Prima Oy, Helsinki 2007

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää kansallisten näyttöaineistojen toimivuutta ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien, opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien tukimateriaalina ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönottovaiheessa. Tiedot kerättiin haastattelemalla Opetushallituksen hallinnoimissa ns. arvioinnin kehittämissuunnitelmissa vuosina 2004 – 2006 toimineita opettajia, työpaikkaohjaajia ja opiskelijoita. Tutkimus toteutettiin Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuella ja siinä tarkasteltiin miten kansalliset näyttöaineistot

- 1) ovat hyödynnettävissä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmatyössä ja opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinnassa
- 2) toimivat opiskelijan arvioinnin apuna
- 3) soveltuvat näyttöpaikkoihin ja -tilanteisiin
- 4) ohjaavat työpaikkaohjaajien toimintaa
- 5) soveltuvat opiskelijoiden tarpeisiin.

Lisäksi selvitettiin, tukeeko näyttöaineistojen muoto ja rakenne käytettävyyttä.

Tutkimusote oli kvalitatiivinen. Tutkimus perustui 30 teemahaastatteluun. Opettajat, työpaikkaohjaajat ja suurin osa opiskelijoista olivat hyvin motivoituneita haastattelujen antamiseen.

Suurin osa osallistujista piti kansallisia näyttöaineistoja itselleen hyödyllisinä ja erityisen suureksi hyödyksi niiden uskottiin olevan opettajille. Parasta antia olivat näyttöjen järjestämiseen sekä arviointiin liittyvät ohjeistukset arviointikriteereineen ja esimerkkeineen. Kansallisten näyttöaineistojen käyttöönotolla ajateltiin olevan merkittävä vaikutus opiskelijoiden arvioinnin laatuun. Uuden käytännön mukaisen arvioinnin arveltiin olevan entistä objektiivisempää ja tasa-arvoisempää. Arviointien vertailtavuuden ajateltiin parantuvan.

Kansallisten näyttöaineistojen mukaisen näyttökäytännön nähtiin lähentävän oppilaitoksia ja työelämää, ammatillisten perustutkintojen näyttöjen selkeiden yhteisten pelisääntöjen jämäköittävän näyttötoimintaa ja tavoitteiden ymmärtämisen lisäävän toiminnan suunnitelmallisuutta.

Osa haastatelluista toivoi yksinkertaistettuja kansallisten näyttöaineistojen tiivistelmiä. Jos tiivistelmien toimittamiseen päädyttäisiin, nähtiin ensisijaisen tärkeäksi, että kaikki saman alan näyttöihin osallistuvat saisivat käyttöönsä samanlaisen tiivistelmän.

Muutamit opettajista arvelivat kansallisten näyttöaineistojen olleen toistaiseksi vain niukasti, jos ollenkaan henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien (HOPS) tekemisen tukena. Opetussuunnitelmatyössä sen sijaan kansallisia näyttöaineistoja todettiin hyödynnetyn.

Kaikki kohderyhmät ja erityisesti työpaikkaohjaajat ottivat esille kansallisten näyttöaineistojen pituuden ja ilmaisun paikoittaisen vaikeaselkoisuuden. Muutamit opiskelijoista totesivat haluavansa näyttöaineistomateriaalin käyttöönsä jo opintojen alkuvaiheessa. Opiskelijat huomauttivat kuitenkin, että aineistoon perehtymistä ei voisi jättää pelkästään opiskelijoiden oman aktiivisuuden varaan. Monet opettajista ajattelivat, että paras tapa tehdä aineis-

toja opiskelijoille tutuksi on jakaa niihin liittyvää materiaalia pienempinä palasina, näyttösuunnitelman laatimisen tultua ajankohtaiseksi.

Muutamit haastatelluista opettajista kritisoivat arviointikohteiden määrää. Konkreettisten työtehtävien hallintaan liittyvien osioiden arviointia pidettiin mielekkäänä ja verrattain helppona, sen sijaan ydinosaaminen ja yhteiset painotukset tuottivat päänvaivaa.

Osallistujat näkivät, että opettajilla tulee olemaan erityisen suuri rooli uuden menettelyn sisään ajamisessa; näin opettajien motivoinnin ja tiedottamisen merkitystä ei voi ylikorostaa. Myös työelämän sitouttaminen nähtiin tärkeäksi. Työelämän edustajat on saatava käsittämään uuden toimintatavan hyödyt; erityisesti siinä tapauksessa, jos opiskelijoiden ja näyttöjen vastaanottamisesta ei makseta yrityksille. Työelämän edustajien motivointiin liittyy myös se, että näyttöjen järjestäminen ja arviointi tehdään heille mahdollisimman helpoksi.

Avainsanat: Ammatillinen perustutkinto, kansallinen näyttöaineisto, ammattiosaamisen näyttö

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSMENETELMÄ JA OTOS	7
3 KANSALLISET NÄYTTÖAINEISTOT HAASTATETTAVIEN KOKEMINA	9
3.1 Miksi ammattiosaamisen näytöt ovat tulleet osaksi ammatillista peruskoulutusta?	9
3.2 Kansallisten näyttöaineistojen määrittely.....	10
3.2.1 Mitä kansalliset näyttöaineistot ovat?	10
3.2.1 Kenelle kansalliset näyttöaineistot on tarkoitettu?	12
3.3 Kansallisten näyttöaineistojen hyödyntäminen näyttöjen käyttöönottovaiheessa	13
3.3.1 Opetuksen suunnittelutyössä	13
3.3.2 Opintoja ohjaamassa	15
3.3.3 Opiskelijan arvioinnissa.....	17
3.4 Arviointikriteerit ja näyttöjen toteuttamisen esimerkit	20
3.5 Kansallisten näyttöaineistojen työelämälähtöisyys	21
3.6 Ammattiosaamisen näyttöjen dokumentointi	22
4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	25
4.1 Kansallisten näyttöaineistojen parasta antia	25
4.2 Kansallisten näyttöaineistojen haasteet	26
LIITE 1: HAASTATTELURUNKO.....	30
LIITE 2: TUTKIMUKSESSA MUKANA OLLEET PROJEKTIT JA OSALLISTUJAT PROJEKTEITTAIN.....	35

1. JOHDANTO

Ammattiosaamisen näytöt on otettu käyttöön kaikissa ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmaperusteiden mukaan järjestetyissä tutkinnoissa elokuusta 2006 alkaen. Niiden suunnittelua, toteuttamista ja arviointia säätelevät laki ja asetus ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, L 479/2003, L 601/2005, A 811/1998, A 603/2005) sekä Opetushallituksen määräys (M 32/011/2005).

Näyttöjärjestelmää on kehitetty ja kokeiltu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) Tavoite 3-ohjelman tuella rakennerahastokaudella 2000–2006.

Ammattiosaamisen näytöt ovat koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhdessä suunnittelema, toteuttamia ja arvioimia työtilanteita. Näytöt ovat osa opiskelijan arviointia ja ne annetaan kaikista ammatillisista opintokokonaisuuksista. Ammattiosaamisen näytöillä varmistetaan ammatillisen koulutuksen laatua, kehitetään työelämäyhteyksiä, tehostetaan koulutuksesta työelämään siirtymistä ja yhtenäistetään opiskelijan arviointia.

Ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin avuksi ammatillisiin perustutkintoihin on laadittu kansalliset näyttöaineistot. Näyttöaineistot on laadittu voimassa olevan opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden pohjalta.

Tämän haastattelututkimuksen tavoitteena on selvittää kansallisten näyttöaineistojen toimivuutta ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien, opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien tukimateriaalina ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönottoaiheessa. Tiedot kerättiin haastattelemalla ns. arvioinnin kehittämisprojekteissa vuosina 2004 – 2006 toimineita opettajia, työpaikkaohjaajia ja opiskelijoita.

Tutkimuksessa tarkastellaan miten kansalliset näyttöaineistot

- 1) ovat hyödynnettävissä koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmatyössä ja opiskelijoiden henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laadinnassa
- 2) toimivat opiskelijan arvioinnin apuna
- 3) soveltuvat näyttöpaikkoihin ja -tilanteisiin
- 4) ohjaavat työpaikkaohjaajien toimintaa
- 5) soveltuvat opiskelijoiden tarpeisiin

Lisäksi selvitetään, tukeeko näyttöaineistojen muoto ja rakenne käytettävyyttä.

2. TUTKIMUSMENETELMÄ JA OTOS

Tutkimusote on kvalitatiivinen. Tutkimus perustuu yhteensä 30:een puhelimitse tehtyyn teemahaastatteluun. Haastattelujen pohjana oli ennalta laadittu haastattelurunko, jota seurattiin haastateltavien vastausten mukaan joustaen (liite 1). Osallistujille ei tarjottu kysymyksiin valmiita vastausvaihtoehtoja, vaan kaikki kysymykset olivat ns. avoimia kysymyksiä, joihin osallistujat muotoilivat itse omat vastauksensa.

Puhelinhaastattelu aineistonkeruumenetelmänä toimi tutkimuksessa erinomaisesti. Haastatelluille soitettiin ennen varsinaista haastattelua ”väräysoitto”, jonka yhteydessä he saivat valita itselleen sopivimman haastatteluajankohdan. Verrattain pitkän haastattelun (alle noin 1h) läpiviemisessä ei ollut ongelmia, koska osallistujat olivat varanneet sille kalenteristaan ajan. Tutkituista kohderyhmistä opettajat ja työpaikkaohjaajat olivat hyvin motivoituneita haastattelujen antamiseen. Myös suurin osa opiskelijoista antoi haastattelun mielellään.

Tutkimusotos muodostettiin siten, että Opetushallitus valitsi 10 arviointijärjestelmän näyttöperusteisen arvioinnin kehittämisprojektia (liite 2). Projekteja koordinoi Opetushallitus ja ne on toteutettu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuella. Jokaisesta projektista pyrittiin haastattelemaan 1 opettaja, 1 opiskelija ja 1 työpaikkaohjaaja.

Arvioinnin kehittämisprojekteja ovat:

1. Koulutuksen järjestäjän arviointikäytäntöjä kehittävät projektit. Näiden projektien tavoitteena on mm. liittää ammattiosaamisen näytöt osaksi koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmaa seudullisessa yhteistyössä työelämän ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa, hyödyntää kansallisia näyttöaineistoja näyttöjen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa sekä perehdyttää opettajat, opiskelijat ja työelämän edustajat omassa projektissa näyttöperusteiseen ja kansalliseen arviointiin.
2. Kansallista näyttöperusteista oppimistulosten arviointijärjestelmää kehittävät projektit. Ne kokeilevat järjestelmää, jossa kansalliseen oppimistulosten arviointiin tarvittava tieto kerätään ammattiosaamisen näytöistä. Projektit selvittävät, miten kansalliset näyttöaineistot toimivat arvioinnissa, testaavat arviointimallin toimivuutta ja tuottavat tietoa oppimistuloksista.

Haastatelluista kaksi opiskelijaa ei itse ole antanut näyttöjä uuden menettelyn mukaisesti. Nämä opiskelijat ovat sen sijaan olleet mukana näyttöjen suunnittelutyössä.

Joidenkin opiskelijoiden tavoittaminen ja motivointi haastattelujen antamiseen osoittautui vaikeaksi – näin parista kehittämishankkeista opiskelijaa ei saatu haastateltua. Puuttuvat opiskelijahaastattelut paikattiin muihin kehittämishankkeisiin osallistuneiden opiskelijoiden haastatteluilla.

Opiskelijat (8 naista ja 2 miestä) edustivat seuraavia perustutkintoja / opintoaloja: sosiaali- ja terveysala, hiusala, tietojenkäsittely, maanmittausala, hotelli- ja ravintola-ala, verhoilu- ja sisustusala sekä kone- ja metalliala. Opiskelijoista kaksi ei itse ollut antanut kansallisten näyttöaineistojen mukaista näyttöä, mutta he olivat olleet mukana pilottihankkeiden suunnittelutyössä opiskelijaedustajina.

Opettajat (4 naista ja 6 miestä) edustivat seuraavia perustutkintoja: logistiikka-ala, rakennusala, sosiaali- ja terveysala, kone- ja metalliala, pintakäsittelyala, liiketalousala ja verhoilu- ja sisustusala.

Työpaikkaohjaajat (4 naista ja 6 miestä) edustivat seuraavia perustutkintoja / opintoaloja: talonrakennusala, autoala, it- ja taloushallintoala, maanmittausala, sosiaali- ja terveysala, maalausala, kone- ja metalliala sekä verhoiluala. Yksi haastatelluista ei itse ole arvioinut näyttöjä, mutta on toiminut työelämän edustajana Riihimäen seudulla uutta ammatillisten perustutkintojen näyttöjä kehitettäessä.

Tutkimuksen tiedonkeruu tehtiin touko-syyskuussa 2006, pääosa haastatteluista sijoittui touko-kesäkuuhun. Heinäkuussa ei haastatteluja tehty.

Tähän tutkimusraporttiin on koottu runsaasti otteita tutkittavien puheenvuoroista tutkimustulosten elävöittämiseksi ja havainnollistamiseksi. Kommentteja on saatettu muokata niiden lyhentämiseksi ja ymmärrettävyyden lisäämiseksi.

Tutkimuksen on tehnyt Taloustutkimus Oy Opetushallituksen toimeksiannosta. Tutkijoina Taloustutkimus Oy:stä toimivat tutkimuspäällikkö Sari Roth ja tutkimuspäällikkö Timo Myllymäki. Tutkimus on toteutettu Euroopan sosiaalirahaston (ESR) tuella.

3. KANSALLISET NÄYTTÖAINEISTOT HAASTATELTAVIEN KOKEMINA

3.1 MIKSI AMMATTIOSAAMISEN NÄYTÖT OVAT TULLEET OSAKSI AMMATILLISTA PERUSKOULUTUSTA?

Ammattiosaamisen näytöt ovat ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteisessa koulutuksessa osa opiskelija-arviointia. Näytössä opiskelija osoittaa käytännön töitä tekemällä, miten hän on saavuttanut ammatillisten opintojen tavoitteissa määritellyn keskeisen osaamisen. Näyttö annetaan kaikista ammatillisista opintokokonaisuuksista (yht. 90 ov) ja ne sijoittuvat koko koulutuksen ajalle. Ammattiosaamisen näytöt toteutetaan ensisijaisesti työssäoppimisjaksolla, mutta ne voidaan toteuttaa myös oppilaitoksessa tai muussa koulutuksen järjestäjän osoittamassa paikassa.

Ammattiosaamisen näyttöjen tavoitteena on varmistaa ammatillisen koulutuksen laatua, kehittää työelämäyhteyksiä, tehostaa koulutuksesta työelämään siirtymistä ja yhtenäistää opiskelijan arviointia. Tarkoituksena on, että näytöt myös osaltaan vaikuttavat opetusjärjestelyjen ja opiskelijan tuki- ja ohjaustoimien kehittämiseen

Haastateltujen opiskelijoiden yhtenäisen näkemyksen mukaan näytöt ovat tulleet osaksi ammatillista koulutusta, koska näytöt koetaan luontevana, parhaana tapana osoittaa osaamistaan käytännössä. Näytöt palvelevat heidän mielestään myös työelämää, kun opiskelija tekee töitä. Erityisesti käsityöammatteihin opiskelevat nuoret pitivät näyttöjärjestelmää hyödyllisenä.

Opettajien mielestä tausta on samansuuntainen, näyttöjen avulla halutaan lähentää työelämää ja ammatillista koulutusta. Eräs opettaja kokee taustalla olevan nuorten teoriasta vieraantumisen, ja näin ollen näytöillä pyritään motivoimaan opiskelijoita. Myös arvioinnin yhdenmukaistaminen ja turhista kokeista poispääsy sekä uusien näkökulmien esilletuonti koetaan taustatekijöiksi. Eräs opettaja haluaa nostaa esiin, että työelämää vartenhan opiskelijoita koulutetaan ja eräs toinen puhuu vähän samasta asiasta toisesta näkökulmasta: ”työnantajapuolelta on tullut kritiikkiä valmistuneiden opiskelijoiden osaamista kohtaan”.

Työpaikkaohjaajatkin ovat samoilla linjoilla; he ovat sitä mieltä, että näyttöjen avulla parhaiten pääsee selville onko ja miten oppi mennyt perille. Näytöt koetaan luontevaksi tavaksi soveltaa opittuja tietoja ja taitoja. Eräs ohjaaja kertoo kyllä olevansa myös saajana, kun yritykseen saadaan työvoimaa. Esiin nousee myös se, että näyttöjärjestelmää on lähdetty tekemään työnantajapuolen aloitteesta. Kyse on siis teorian soveltamisesta käytäntöön.

”Selkeä tapa kartoittaa mitä on oppinut, mitä osaa ja miten voi kehittyä”. (OPISKELIJA)

”Parhaiten pystyy mittaamaan mitä on oppinut. Käsityöammateissa sitä ei muuten pysty mittaamaan”. (OPISKELIJA)

”...se on varmaankin saanut alkunsa siitä, kun opiskelijoiden ammattitaito ei ole ollut riittävää ja toisaalta on ollut hankala arvioida opiskelijoiden osaamista, tämän avulla kriteerit ovat kaikille samat.” (OPISKELIJA)

”Se on aika iso päätös, en tiedä mikä se ylin instanssi on, joka laittanut liikkeelle, mutta tähän ammattiosaamiseen on saatu uutta potkua, uudenlaista henkeä, opiskelijoiden motiivituimisen kannalta tämä on todella kova juttu”. (OPETTAJA)

”Työnantajapuolelta on tullut kritiikkiä valmistuneiden opiskelijoiden osaamista kohtaan ja tämä on se niin sanottu epävirallinen totuus, johon on törmännyt 3 vuoden aikana”.(OPETTAJA)

”Saadaan ryhtiä siihen työssäoppimisjaksoon, miten saadaan siirrettyä se tekemisen tuntu. Oppilaitos ja työelämä menevät lähemmäksi, tiedetään mitä missäkin tehdään ja arviointikeskustelut tulevat tasokkaammiksi. Mutta aikaa niihin menee, opettajilla”. (OPETTAJA)

”...katsotaan kädentaitoja ja soveltuvuutta, miten hallitsee eri työkaluja ja menetelmiä”. (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”...oppilaille työssäoppiminen kertoo, onko tässä tulossa ammattilainen – ollaanko alkutaipaleella vai pitkällä. Kun sen suorittaa noin, että se on kokonainen työ, työelämässäkin sitten osaa ottaa vastaan kokonaisen työn. Ammatillinen itsetunto siinä kasvaa”.(TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Minä uskon, että on paha auttaa niitä opiskelijoita, jotka ovat sanallisesti ja kirjallisesti parempia kuin toiset...sellaisellakin olisi pikkaisen mahdollisuuksia, joka ei osaa pistää sitä (osaamista) paperille kun opettaja kysyy, niin tässä hänellä on sitten mahdollisuus näyttää”. (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.2 KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN MÄÄRITTELY

3.2.1 Mitä kansalliset näyttöaineistot ovat?

Ammatillisiin perustutkintoihin on laadittu kansalliset näyttöaineistot voimassa olevan opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteiden pohjalta. Näyttöaineistot on laadittu kolmikantayhteistyönä ja laatijat ovat olleet sekä koulutuksen että oman alansa asiantuntijoita, jotka tuntevat työelämän edellyttämän ammattitaidon. Kansalliset näyttöaineistot on laadunvarmistettu ja Opetushallituksen alakohtaiset asiantuntijat ovat vastanneet siitä, että näyttöaineistot noudattavat opetussuunnitelman perusteita. Aineisto ei ole normi, vaan tutkimateriaali, jota voidaan käyttää ammattiosaamisen näyttöjen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin apuna. Kansallisia näyttöaineistoja hyödyntävä koulutuksen järjestäjä voi varmistua siitä, että näytöt kattavat keskeisen tutkinnossa vaadittavan ammatillisen osaamisen. Kansallisten näyttöaineistojen käyttäminen yhdenmukaistaa opiskelijan arviointia.

Tutkintokohtaiset kansalliset ammattiosaamisen näyttöaineistot sisältävät opintokokonaisuuksittain seuraavat asiat:

- Näytön kuvaus -kohdassa on määritelty se opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen, joka ammattiosaamisen näytöllä osoitetaan. Osaaminen on kuvattu työelämän toimintaa vastaavana tekemisenä ja työprosessina.
- Näyttöympäristö -kohdassa on kuvattu osaamisen näyttämisen kannalta olennaiset vaatimukset. Kansallisessa ammattiosaamisen näyttöaineistossa annetaan ohjeet siitä, millaisissa olosuhteissa ja millaisessa ympäristöissä ammattiosaamisen näyttö on hyvä toteuttaa. Lisäksi annetaan ohjeita siitä, millaisia materiaaleja, välineitä ja laitteita

tarvitaan, jotta opiskelija pystyy osoittamaan osaamisensa ja jotta osaaminen voidaan luotettavasti arvioida.

- Näytön arviointi -kohdassa on määritelty arvioinnin kohteet ja arviointikriteerit. Arvioinnin kohteet ohjaavat arvioijaa kiinnittämään huomiota asioihin, jotka arvioinnissa ovat keskeisiä. Arviointikriteerit auttavat arvioijaa määrittelemään opiskelijan osaamisen tason suhteessa ennalta asetettuihin tavoitteisiin. Arviointikriteerit on laadittu opetussuunnitelman perusteiden pohjalta kolmiportaisesti (tydyttävä – hyvä – kiitettävä).

Opiskelijat kokevat kansalliset näyttöaineistot eräänlaiseksi käsikirjaksi tai koodistoksi, johon turvautua näyttöä antaessa ja yleensä opiskeltaessa (vrt. ”väline”, ohjenuora”, ”tukipaketti”, ”ohjeistus”, ”arvostelun kriteerit”). Opiskelijoiden käsitysten mukaan näyttöaineistot kertovat mitä näytöt yleensä ovat, kuka näyttää, kuka arvioi ja miten. Näyttöaineistot kertovat myös miten näytöt yleensä ovat mukana koulutuksen opetussuunnitelmassa.

Opettajat ovat samoilla linjoilla, kyse on ”apuvälineestä”, ”opettajan tuesta/tukimateriaalista arviointiin”, ”yhteismitallisista arviointikriteereistä”, ”mittaristo”, ”antaa vinkkejä”. Opettajien haastatteluissa nousi esiin se, että kyse ei ole määräyksestä vaan asiasta, jota ohjeistetaan soveltamaan. Kansallinen näyttöaineisto on tuonut näyttöön mukanaan sen, että asiat pitää hoitaa tietyssä järjestyksessä. Opettajien mukaan aineiston avulla voidaan hakea syvempää osaamista - opitun soveltamista. Opettajat totesivat edelleen, että näyttöaineistossa on pyritty kuvaamaan sitä, mikä on osaamisen kannalta keskeistä.

Näyttöaineiston syntymisestä opettajilla on hieman erilaisia näkemyksiä. Osa mainitsee taustalla olevan Opetushallituksen (”aloite”, ”määräys”), osa ESR-hankkeen ja osa eri oppilaitosten aloitteet/yhteistyön. Eräs opettaja toteaa alkuidean syntyneen aikuisten näyttötutkinnoista. Useimpien opettajien näkemyksen mukaan asia on saanut alkunsa ”ylhällä” ts. jollain korkealla hallinnollisella tasolla ja ”alhaalla” siis kouluissa sitä sitten toteutetaan.

Työpaikkaohjaajat ovat myös ymmärtäneet kansalliset näyttöaineistot tukipakettina arviointia varten. Tässä suhteessa ei eroja muihin kohderyhmiin ole. Esiin nousee myös ajatus vertailun (sekä kotimaisen että eräissä haastattelussa mainitun kansainvälisen) mahdollisuudesta. Työpaikkaohjaajien keskuudessa mainitaan melko usein kansallisten näyttöaineistojen laajuuden tuomat hankaluudet - joissakin tapauksissa opettajat ovat tehneet työpaikkaohjaajille lyhennettyjä versioita aineistoista. Nämä dokumentit ovat tyypillisesti olleet muutaman sivun mittaisia tiivistelmiä, joihin on koottu vain aineiston keskeisin osa mm. arviointikohteet arviointikriteereineen.

”Ei mulla oo hirveetä kokemusta, mutta mitä oon käsittänyt näistä kansallisista näyttöaineistoista on, että niissä on ei niin tarkkoja ohjeita siitä miten näytöt pitäisi suorittaa, minkälaisia juttuja pitäisi olla, vähän niin kuin yleisohjeita, joista sitten muokataan paremmin eri aloille ja eri alueille.” (OPISKELIJA)

”Siinä on selitetty hyvin selkeästi, mitä ammattiosaamisen näytöt ovat ja kenelle ne ovat, ja ketkä niitä arvioivat ja miten ne ovat mukana tässä koulutuksen opetussuunnitelmassa, siitä miten opiskelijoilla on oikeus saada ohjausta ja tukea. Sitten arvioinnista. On täällä selitetty suunnittelu, toteutus, arviointi ja arvosanasta päättäminen. Kokonaisuus löytyy täältä, siitä pitää vain tehdä omanlaisensa”. (OPISKELIJA)

”En osaa mitään viisasta sanoa. Nehän on johdettu valtakunnallisista perusteista. Siellä on se liiketalous ja hallinto-osuus 40 opintoviikkoa. Sinne on yritetty rakentaa näitä käytännön näkökulmasta ja sitten näiden tarkoituksena on ohjeistaa kauppaoppilaitoksia tekemään omia suunnitelmiaan.” (OPETTAJA)

”Tässä on 56 sivua kaikkiaan. Täällä on pyritty määrittelemään oleellisia osaamisen alueita suhteessa opetussuunnitelmaan – mitä opiskelijan tulisi hallita.” (OPETTAJA)

”Lakiin perustuvat ohjeet, mitä näyttöjen pitää sisällään ja miten näitä pitää soveltaa. Siinä on aika yksityiskohtaisia raameja miten ne pitäisi järjestää.” (OPETTAJA)

”Ei ole määräys, mutta se antaa vinkkejä miten näyttöjä voidaan suunnitella, kehittää paikkakunnan tarpeisiin nähden, aineistossa on määritelty näytön rakenne, arviointikriteerit ja –kohteet.” (OPETTAJA)

”Siinä jollakin tavalla määritellään se näytön laatu ja taso, että se olisi valtakunnallisesti yhtenevä, että tulokset olisivat valtakunnallisesti verrannollisia. Siinä on hyvin tarkkaan sanottu mitä pitää tehdä. Ammatillaisen korvaan tuntuu, että jollakin on ollut tarve kirjoittaa hyvin paljon ja tarkkaan – ei niitä käytännössä kaikkia voi ottaa huomioon. Täällä on ollut hyvin päteviä opettajia, jotka ovat osanneet muokata sen käytäntöön, yrittäjälle helpoksi, tavallaan oikolukea sen.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.2.1 Kenelle kansalliset näyttöaineistot on tarkoitettu?

Opiskelijoista valtaosa on sitä mieltä, että kansalliset näyttöaineistot on tarkoitettu heille, mutta monet pystyvät näkemään kohderyhmäksi myös arvioitsijat eli opettajat ja työpaikkaohjaajat. Eräs opiskelija toivoisi opiskelijoiden pääsevän paremmin tutustumaan näyttöaineistoon – ko. opiskelija oli saanut opettajalta vain muutaman kansallisen näyttöaineiston sivun.

Myös opettajat kokevat näyttöaineistot ensin mainittuina heille itselleen tarkoitetuiksi; monet opettajista kokevat, että yleensä vastuu näyttöjen toteuttamisesta on nimenomaan heillä. Opettajat eivät unohda myöskään opiskelijoita eivätkä työelämän edustajia – kansalliset näyttöaineistot on tarkoitettu myös näille ryhmille. Tosin osa opettajista kokee, että näyttöaineistomateriaali on opiskelijoille liian ”pelottava” paketti: ”jos koko 60 sivun nivaska lyödään eteen, hehän (opiskelijat) juoksevat karkuun. Tietysti sitten, kun se pilkotaan pieniin osiin, niin sitten se toimii paremmin: opiskelija näkee, mitkä ovat tavoitteet. Sillä tavalla se toimii”. Tällaisissa tilanteissa (koskee myös joitakin työpaikkaohjaajia) opettajan rooli on keskeinen, hänen on tavallaan pureskeltava asia valmiiksi ja esitettävä se tiiviissä muodossa.

Työpaikkaohjaajien mielestä aineisto on tarkoitettu kaikille (opiskelijalle, opettajalle ja ohjaajalle) näyttötoiminnan osapuolille. Eräs työpaikkaohjaajista mainitsee aineiston erityisen tärkeäksi ohjaajille, koska heillä ei ole muuta tietoa koulumaailmasta.

”Lähinnä ne ovat niille näytön järjestäjille. Olisi kuitenkin hyvä, että opiskelijat ja näytön järjestäjät saisivat enemmän selailta tuota ja vilkaista mitä siellä on, vaikkakin meille kerrotaan tarkkaan mitä osa-alueita siinä arvioidaan”. (OPISKELIJA)

”Tekniikan työn opettajalle. Työelämää voidaan opastaa arvioimaan monivuotisen koulutuksen osavuotisia tavoitteita. Mentävä vastuullisen opettajan johdolla 2-3 A4-tiivistelmämuodossa työelämälle”. (OPETTAJA)

”Mä näkisin, että kenen vaan käyttöön. Ei tämä ole mitään salaista tietoa – lähinnä opettajille ja opiskelijoille”. (OPETTAJA)

”Kolmen osapuolen: työelämä, oppilaitos ja opiskelijat. Kyllä se suurin osa on opettajien harteille jäänyt. Koen, etteivät työelämän edustajat ole sitä hirveän aktiivisesti olleet lukemassa. Olemme tehneet pienen tietopaketin ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisestä”. (OPETTAJA)

”Pääosin opettajakunnalle, jonka tehtävänä on siirtää tämä tieto työnantajapuolelle. Opettajakunta on kuitenkin se aktiivisin osapuoli tässä. Yrity maailma pyörii sen lakien mukaan ja on tähän mennessä ollut pitkälti työnantajapuolen hyväntahtoisuuden varassa kuinka paljon he ovat halunneet tulla vastaan”. Lisäkysymys samalle opettajalle: Entä opiskelijoille? ”Olen kokenut, ettei tämä ole sellaisenaan, me olemme erityisammattioppilaitos. Opiskelijat ovat kokeneet tämän hyvin hankalana asiana seurata. Siinä opettajan rooli on hyvin merkittävä eli miten opettaja esittää asian niin, että opiskelijat myös ymmärtävät. Tässä on ollut paljon tekemistä, että opiskelijat ymmärtäisivät edes tämän näyttötoiminnan luonteen, että mitä siitä haetaan. Näkisin, ettei tämä ole opiskelijoille suunnattu dokumentti” (OPETTAJA)

”Minun mielestäni ne ovat opiskelijan turvaksi ja opetussuunnitelman turvaksi ja työnantajaa kun ajattelee niin se työntajakin tietää mitä pitäisi hallita. (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Näyttöjen järjestämisen kaikille osapuolille, lähinnä opettajille varmaan, jotka suunnittelevat näyttöjä ja valvovat niitä. Työnantajakin voivat niitä selata, jos kiinnostusta riittää, miksi ei opiskelijakin”. (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.3 KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN HYÖDYNTÄMINEN NÄYTTÖJEN KÄYTTÖÖNOTTOVAIHEESSA

3.3.1 Opetuksen suunnittelutyössä

Opettajat ovat hyödyntäneet kansallisia näyttöaineistoja esimerkiksi 1) opetussuunnitelmatyössä (ops-työ), 2) arviointisuunnitelman tekemisessä, 3) näyttösuunnitelman tekemisessä, 4) työssäoppimispaikkojen hankinnassa ja 5) suunnittelupalavereissa. Näytön lähestyessä opettajat voivat käydä asioita läpi yhdessä opiskelijan kanssa nimenomaan näyttöaineiston pohjalta. Näyttöaineistot ovat toimineet laajasti työskentelyn pohjana ja vinkkilähteenä. Opetussuunnitelmatyössä kansallista näyttöaineistoa on hyödynnetty soveltaen koulukohteisessa opetussuunnitelman päivityksessä. Kansallinen näyttöaineisto näyttää nivoutuvan tätä kautta hyvin koulujen oppilaitosten opetussuunnitelmien laadintaan.

”Hyödynnetty suunnittelupalavereissa työpaikoilla, luettu sitä, katsottu arviointikriteerejä. Käytetty laajasti työskentelypohjana sosiaali- ja terveysalalla, kriteerit ovat selkeitä. OPS-työssä hyödynnetty Opetushallituksen kaavaketta, siitä tulee perusta miten arvioidaan opintokokonaisuuksia, mitkä voidaan osoittaa näytöillä ja missä tarvitaan esim.

kokeita, tehtäviä yms. Näytöt muodostavat noin 2/3 arvioinnista. Näyttösuunnitelman tekoon saatu vinkejä pilottihankkeista, seurattu tarkkaan ja itse tehty pieniä viilauksia. Arviointisuunnitelman teossa auttanut paljon, on otettu näyttöaineistosta kohtia suoraan sellaisenaan esimerkiksi vinkejä näyttöympäristöistä, mutta katsottu kuitenkin mikä soveltuu nuorille ja eri työpaikoille. On otettu käyttöön ammatillisen koulutuksen näyttö-opas. Vaikuttaa siltä, että meidän on helppo löytää ohjaajia, koulutukseen tulevat löytyvät helposti, kiinnostunutta väkeä on paljon, koko SOTE-ala on kiinnostunut asiasta, ainakin täällä”. (OPETTAJA)

”OPS-työssä, tehty arvioinnin toteutussuunnitelmaa eli mitä opiskelija osoittaa osaamisestaan näytössä ja koulussa, samoin näyttösuunnitelmatyössä eli mitä näyttävät ja millä tavalla. Näyttöaineisto sisältää tiedon siitä kuinka monta näyttöä koulutukseen sisältyy, meillä 4 näyttöä, sitä on sovellettu työssäoppimispaikoissa”. (OPETTAJA)

”Aineisto on virallisesti käytössä vasta 1.8.2006 alkaen, joten ei ole vielä käyttökokemuksia, mutta opetusta tullaan viemään aineiston suuntaan eli OPS ja opetus lähentyvät näyttöaineistoa. OPS:n kautta tulee myös se, montako näyttöä koulutukseen sisältyy, ei näyttöaineistosta”. (OPETTAJA)

”Se oli se ensimmäinen opus, joka kahlattiin läpi, näyttöaineiston 1. versio, työryhmässä jokainen kävi läpi”. Entä OPS-työssä? ”Kyllä se siellä taustalla on, OPS:it on kirjoitettu meidän omien näyttöjen mukaisena, ne kulkevat nyt yksi yhteen eli olemme muokanneet kansallisesta näyttöaineistosta oman version ja sen pohjalta OPS:ia”. (OPETTAJA)

”Siinä (näyttösuunnitelmien teossa) oli sitä, että emme oikein kokeneet, että ne varsinaiset näyttösuunnitelmat olisivat olleet yksi yhteen, että olisimme kopioineet suoraan siitä näyttöaineistosta, ne me lähdimme kehittämään, kuten nämä myymälän perustyöt ja lähdimme miettimään mitä siellä työpaikalla tehdään.” (OPETTAJA)

”Mm. siten, että työssäoppimispaikat on valittu näyttöaineistoon tukeutuen, tosin näyttöaineistoa on sovellettu paikallisesti”. (OPETTAJA)

”Olen käyttänyt työpaikkanäytöissä, kun olen mennyt uudelle työpaikalle eikä siellä ole asioista tiedetty mitään. Olen siellä opettanut ne pääkohdat, on läpikäyty. Työpaikkaohjaaja on ollut mukana ja tavallaan kolmikantana on käyty sitä läpi, päästy jyvälle mistä on kysymys”. (OPETTAJA)

Työpaikkaohjaajat näkevät kansallisten näyttöaineistojen (ja koko näyttömenettelyn) etuna sen, että ne tukevat opettajien ja yritysten verkottumista - näin myös näyttöpaikkojen laadullinen arviointi ja valinta käyvät aiempaa helpommaksi. Vastavuoroisesti opettajat saavat tietoa käytännön työelämästä ja sen vaatimuksista. Jotkut ohjaajista ovat jakaneet aineistomonisteita työyhteisössä ja puhunut niistä työpaikkakokouksissa. Näin työpaikoilla voidaan tietää mitä opiskelijoilta yleensä odotetaan. Kansalliset näyttöaineistot saattavat joissakin tapauksissa pelottaa ohjaajia pituudellaan ja paikoittaisella vaikeaselkoisuudellaan:

”Mulla on sellainen käsitys, ettei se ole sellainen, että se jaettaisiin koulussa kaikille ja oikein tutkittaisiin läpi. Opettaja on varmaan sanonut, että siellä on sellainen paperi, jonka voi lukea läpi. Aika harva sen sitten on lukenut. Se on niin teoreettista tekstiä. Kun sen itse ensi kerran näin, minulle tuli, että jos tähän pitää perehtyä vielä työn ohessa, ei tule

mitään. Minä pelkäsin sitä tilannetta varmaan enemmän kuin se harjoittelija. Tuntui, että minulla menee viikko-kaksi siihen järjestelyyn, että pitääkö minun sulkea liike. Sitten se meni kuitenkin luonnikkaasti, koska se oli työstetty sopivaksi tähän näyttöön. Opiskelijakin saa sitä lukiessaan varmaan väärän kuvan.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.3.2 Opintoja ohjaamassa

Haastatellut olivat lähes yksimielisiä siitä, että kansallisten näyttöaineistojen käyttöönotolla tulee olemaan suotuisa vaikutus etenkin näyttöjen, mutta myös opintojen ohjaamiseen. Arviointikriteereiden ja –kohteiden määrittelemisen ennakkoon lisää toiminnan suunnitelmallisuutta. Kun tiedetään, mitä opiskelija osaa ja mitä hänen tulisi osata, on opetusta niin koulussa kuin työpaikallakin helpompi painottaa opiskelijan tarpeita vastaavaksi. Fokusoimti tarkoittaa järkevämpää resursointia (ajan, energian ja rahan), josta hyötyvät niin opettajat, opiskelijat kuin työpaikkaohjaajatkin.

Jotkut opettajista ja työpaikkaohjaajista huomauttivat, että näyttötilanteeseen sekä arviointikohteisiin ja –kriteereihin liittyvät ohjeistukset napakoittavat näyttötoimintaa työpaikalla. Kun työpaikkaohjaajat tietävät, mitä opiskelijan tulisi kyetä näyttämään työssäoppimisjakson lopulla, hänelle annettavat työtehtävät ja työnohjaus suunnitellaan aikaisempaa tarkemmin; ”Opiskelijalle on entistä vaikeampaa langettaa kahvinkeitäjän roolia”. Jotkut opettajista pohdiskelivat, että kansallisten näyttöaineistojen käyttöönotto on lisännyt opettajien työmäärää – näyttöä edeltävää ennakkotyötä on paljon, samoin näytön jälkeinen palautteen laatiminen ja antaminen vie runsaasti aikaa. Tähän asiaan uskotaan tulevan helpotusta ruutiinin kehittymisen myötä.

”Opintojen ohjaustakin näyttöaineistot helpottavat, sieltä löytyy selkeät vinkit, mitä kannattaa miettiä.” (OPISKELIJA)

”Ymmärtää (kansallisten näyttöaineistojen pohjalta) paremmin sen, mitä on opiskelemassa.” (OPISKELIJA)

”Meille on annettu ihan selkeät vinkit, mitä kannattaa miettiä. Varmaan se (kansallinen näyttöaineisto) on helpottanut sitä ohjeistusta, mitä opiskelijoille annetaan.” (OPISKELIJA)

”On toki vaikuttanut (näytön ja opintojen ohjaukseen). Tätä ennakkotyötä on paljon ja näytön jälkeen annettava palaute vie paljon aikaa...Positiivista tässä on opiskelijan oikeanlainen huomioiminen, että näyttöjen avulla on tarkoitus päästä eteenpäin” (OPETTAJA)

”Varmaan on näin, että monet näytöt olisivat jääneet tekemättä – ne ovat olleet tuki ja turva, mustaa valkoisella siitä, mitä asiat merkitsevät. Se on työkalu, olen sitä joka paikkaan monistanut ja siitä kertonut.” (OPETTAJA)

”Kyllä minun mielestäni antaa ryhdikkyyttä siihen (näytön ja opintojen ohjaamiseen). Tietää sen, mihin pitää kiinnittää huomiota ja mihin suuntaan opiskelijaa pitää opastaa.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Työ on helpompaa, kun on selkeitä kriteerejä siihen, miten toimia. Tasa-arvoistaa opiskelijoita ja tasoittaa laatua, kun ohjeet on kaikilla samat. Työnteko helpottuu, kun ei tarvitse itse kehittää, mikä on tärkeää ja mikä ei. Yhteistyö oppilaitosten kanssa entisestään

kehittynyt – se on oman työn kehittämisen väline, koska nykyisin työpaikoilla työn laadun arviointi on keskeistä. Tästä saa työkaluja siihenkin.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

Jotta opiskelijan yksilöllinen valinnaisuus opinnoissa toteutuisi, opetussuunnitelman pohjalta tulisi laatia henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS), jossa otetaan huomioon opiskelijan valinnat, osaamisen tunnustaminen sekä työssäoppiminen ja ammattiosaamisen näytöt. Erilaisissa näyttöympäristöissä toteutetut ammattiosaamisen näytöt edellyttävät henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia. Suunnitelmien tekemiseen opiskelija osallistuu yhdessä opettajan ja työpaikkaohjaajan kanssa. Osallistuminen ammattiosaamisen näytön suunnitteluun selkeyttää opiskelijalle, mitä osaamista arvioidaan ja millaisia kriteerejä arvioinnissa käytetään.

Haastatellut opiskelijat eivät oikein helposti pysty näkemään, miten kansalliset näyttöaineistot soveltuisivat HOPS-työhön. Tämä saattaa johtua siitä, että kansallisten näyttöaineistojen varsinainen hyödyntäminen on vasta alkamassa.

Opiskelijan yksilöllisen näyttösuunnitelman laatimisessa kansallisesta näyttöaineistosta on sen sijaan ollut hyötyä, koska sen avulla pystyy yksityiskohtaisesti suunnittelemaan näyttönsä sisällön, eli opiskelija pystyy tietämään, mitä pitää osata näyttössä näyttää. Kansallisen näyttöaineiston suurin anti opiskelijalle näyttääkin tulevan juuri tässä vaiheessa, kun näyttöä ollaan suunnittelemassa.

Monilla opettajistakaan ei ole oikein kokemuksia näyttöaineistojen hyödyntämisestä HOPS-työssä. Osaltaan tähän saattaa vaikuttaa opinto-ohjaajien vahva rooli henkilökohtaisten opintosuunnitelmien tekemisessä. On myös voitu ensin harjoitella näyttöä, jonka jälkeen on tehty HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Opettajien mukaan näyttöaineistoilla näyttäisi kuitenkin olevan roolinsa opiskelijoiden näyttösuunnitelmien teossa, sieltä näkee erityisesti sen, mikä on oleellista. Aineistosta löytää siis raamit ja kun siihen lisää omia kokemuksia, niin aletaan puhua jo näyttöjen suunnittelun käsikirjasta.

Kansallisesta näyttöaineistosta on ollut joillekin opettajille hyötyä myös näyttöpaikkojen ja arvioitsijoiden päättämisessä, vaikkakin osa mainitsee näyttöpaikan valinnan olevan arvioitsijan tai koulun tai opettajien omassa harkinnassa. Näyttöjen määrää ei moni opettaja ole lähtenyt miettimään näyttöaineiston mukaan, vaan siinä vaikuttavat ennemminkin alakohtaiset prosessit (esim. sosiaali- ja terveys-alalla erilaiset tarpeet verrattuna esimerkiksi autoalalle) tai oppilaitoksen omat opetussuunnitelmat.

Työpaikkaohjaajat eivät HOPS-työtä tunteneet. He eivät ole olleet mukana opiskelijoiden henkilökohtaisten suunnitelmien tekemisessä. Osa ohjaajista arvelee tämän työn kuuluvan erityisesti opettajille ja opiskelijoille itselleen. Opiskelijan näyttösuunnitelman teossa osa on kuitenkin ollut mukana, tällöin suunnitelmaan on otettu vain niitä asioita, joita kyseisellä työpaikalla yleensä voidaan toteuttaa. Eli arviointia on räätälöity työpaikkakohtaisesti.

”Olen ollut tekemässä (hopsia), mutta ne on tehty meillä ennen kuin sain tämän materiaalin. Toistaiseksi ei ole mitään, mutta en usko, että mikään olisi muuttunut muutenkaan”. (OPISKELIJA)

”En ole. Meillä hopsit ovat tehneet toiset tahot. Meidän koulussa rehtori ja opinto-ohjaaja tekevät ne vissiin”. (OPISKELIJA)

”HOPS on jotenkin..., ei ole henkilökohtainen, meidän alalla on vähän opiskelijoita ja otetaan aika lailla yhteiset suunnat”. (OPISKELIJA)

”Kun näyttö lähestyy käymme aineiston opiskelijoiden kanssa läpi. Käymme läpi oleellisia asioita. Jos työ on sen kaltainen, ettei hän tarkkaan tiedä mitä tulee tekemään käymme työn kuvausta joltakin osin läpi. Tätä on siis käytetty opiskelijan henkilökohtaista näyttösuunnitelmaa tehtäessä? Kyllä näin voi sanoa. Käytännössä opiskelijat järjestävät näyttöympäristönsä, kuten haluavat. Jonkin verran aion tätä kansallista pakettia muuttaa sopivammaksi työkaluksi opiskelijan osallistumisen kannalta, jolloin opiskelija pääsee enemmän mukaan näytön suunnitteluun. Tässä valtakunnallisessa suunnitelmassa ei tätä ole otettu voimakkaasti esille, vaikka siellä on hyvinkin tarkkaan kuvattu muita asioita.” (OPETTAJA)

”Auttanut laadullisesti, siitä on saatu opettajille työskentelyohjeet, tavoitteet, ympäristö, välineet, järjestys ja dokumentointi. Auttaa myös opiskelija-aineksen ääripäiden HOPS:n tekoa siten, että syrjäytymisuhan alla olevien kohdalla näyttöaineisto helpottaa, koska voidaan pitää pääpaino näytöissä, ei niinkään teoriassa ja toisaalta paremman pään eli lahjakkaiden eli jatko-opintoja suunnittelevien HOPS:ssa voidaan ottaa työssäoppiminen mukaan ja huomioida se jo lisäopintojen suunnittelussa”. (OPETTAJA)

”En ole ollut laatimassa koulukohtaisia OPS:eja, se on palasteltu liian pieniin palasiin, oletetaan, että ihmiset toimii samalla tavalla. Pitäisi olla suurempia kokonaisuuksia, Opetussuunnitelman perusteet on parempi, sitä käytän, se on laajempi. HOPS:ssa paras tilanne, siinä näyttöaineistot palvelevat parhaiten”. (OPETTAJA)

”Näyttösuunnitelmatyöhön tästä saa raamit, ei tarvi panikoida, tässä on alku ja siihen kun lisää omat kokemukset niin on kyse käsikirjasta”. (OPETTAJA)

”Näyttöihin saan esimerkkejä, niistä on suuri hyöty ensimmäisen vuoden harjoitustöissä. Työssäoppimisessa tarkastellaan työnantajan näkökulmasta, en ole käyttänyt valmiita näyttöabluunoita, koska ei voida samalla tavalla eri työnantajille toteuttaa”. (OPETTAJA)

3.3.3 Opiskelijan arvioinnissa

Opetussuunnitelman tutkintokohtaisessa osassa koulutuksen järjestäjä päättää siitä, miten opinnot tutkinnoittain ja opintokokonaisuuksittain järjestetään ja arvioidaan. Koulutuksen järjestäjä ratkaisee, miten osaaminen ja oppimistulokset arvioidaan ammattiosaamisen näytöillä ja muulla arvioinnilla. Kansallisia näyttöaineistoja käyttämällä varmistetaan, että ammattiosaamisen näytöt kattavat opintokokonaisuuksista keskeisen osaamisen.

Vähäisestä kokemuksestaan huolimatta opiskelijat suhtautuivat uusiin, kansallisiin näyttöaineistoihin perustuviin ammattiosaamisen näyttöihin ja niiden pohjalta tehtyyn arviointiin varsin positiivisesti. Yhdenmukaisten arviointikriteerien noudattamisen uskottiin standardisoivan arviointikäytäntöjä ja siten parantavan arviointien laatua, luotettavuutta ja vertailukelpoisuutta. Monet opiskelijoista huomauttivat kuitenkin, että arviointi parhaimmillaankin on aina jossain määrin subjektiivista. Myös näyttötilanteiden ja näyttöjen sisällöllisen moninaisuuden katsottiin heikentävän arviointien vertailukelpoisuutta.

Muutammat opiskelijoista pohdiskelivat, että opiskelijoiden käytännön taitojen systemaattinen arviointi antaa aikaisempaa laajemman ja monipuolisemman kuvan opiskelijoiden osaamisesta. Erityisesti ne käytännöllisesti orientoituneet opiskelijat, joille kirjallinen itseilmaisu tuottaa vaikeuksia, saavat näyttöjen myötä mahdollisuuden osoittaa todelliset taitonsa.

Omien vahvuuksien ja heikkouksien hahmottaminen käytännön työtilanteessa antaa nuorille osviittaa siitä, mihin jatkossa pitäisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Haastateltujen opiskelijoiden mukaan myös työelämä hyötyy näyttötoiminnasta - työelämän edustajat saavat näyttöjen myötä realistisen kuvan tulevien ammattilaisten osaamisesta ja siten arvokasta tietoa tulevia rekrytointeja silmällä pitäen.

Monet haastatelluista opiskelijoista eivät osanneet vastata siihen, tulevatko opiskelijat uuden systeemin käyttöönoton myötä olemaan aikaisempaa paremmin perillä opintokokonaisuuksiensa arvosanan muodostumisesta. Jotkut nuorista ennakoivat kuitenkin, että näyttöaineistojen käyttöönotto toisi lisävalaistusta tähän hankalaksi koettuun asiaan.

”Kyllä arvioinnin laatu nousee... Asiat otetaan esille osa-alue kerrallaan ja niihin perehdytään paremmin.” (OPISKELIJA)

”Voisi kuvitella, että se on parantunut (arvioiden vertailukelpoisuus) – sen selkeän ohjeistuksen vuoksi. Täällä on kuitenkin niin hyvät ohjeet siitä, mitä ja miten arvioidaan.” (OPISKELIJA)

”Itsellä ei ole tästä kokemusta, mutta ystävät on sanoneet, että arvioinnin laatu on kohentunut. Luotettavuus nousee myös, kun kaksi ihmistä arvioi ja kyllä se vertailtavuuskin paranee, kun arviointi tulee yhteismitalliseksi.” (OPISKELIJA)

”Työnantajat saavat näissä näytöissä paremman kuvan siitä, mitä nuoripolvi osaa. Onhan sekin hyvä, että jos sattuu oikein hyvä opiskelija kohdalle, ja tarvitaan vaikka vähän myöhemmin työntekijää, niin siinähan se auttaa, että voi napata valmiiksi sen opiskelijan” (OPISKELIJA)

Opettajien mukaan näyttöaineistot antavat hyvän pohjan opiskelijoiden ominaisuuksien arvioinnille ja osaamisen tunnistamiselle. Erityisesti kokemattomampien opettajien ja työpaikkaohjaajien uskotaan hyötyvän näyttöaineistomateriaalista, joka antaa selvät ohjeet näytön toteuttamiseen ja arviointiin. Muutammat haastatelluista opettajista kritisoiivat arviointivien osaamisalueiden määrää; konkreettisten työtehtävien hallintaan liittyvien osioiden arviointia pidetään mielekkäänä ja verrattain helppona, sen sijaan yhteinen ydinosaaminen ja painotukset tuottavat päänvaivaa - opettajien mukaan erityisesti työpaikkaohjaajille. Muutammat opettajista nostivat esille opiskelijoiden itsearvioinnin myönteisen, opiskelijoiden näyttöihin sitoutumista ja opiskelumotivaatiota lisäävän vaikutuksen. Työpaikkaohjaajien ja opiskelijoiden rooli osaamisen arvioinnissa on korostunut uuden näyttökäytännön myötä – menettelyyn liittyvä näkökulmien runsaus koetaan rikkautena.

Arviointien vertailtavuus puhutti opettajia varsin paljon. Arvioinnit täydellisesti yhdenmu-kaistaviin standardeihin ei uskota; työpaikat ja näytettävät työtehtävät poikkeavat toisistaan, myös osapuolten näyttöihin motivoitumisessa ja sitoutumisessa on eroja. Vaikka opettajat suhtautuivatkin jossain määrin skeptisesti näyttöjen arvioinnin ”tasalaatuisuuteen”, monet heistä olivat kuitenkin sitä mieltä, että arviointi uuden menettelyn mukaan on sisällöllisesti monipuolisempaa ja fokusoidumpaa kuin mitä aikaisemmin on ollut laita. Monet koros-

tavat sitä, että uuden näyttö- ja arviointimenettelyn edut tulevat esille vasta pidemmällä aikajänteellä, kun kaikki osapuolet ovat sisäistäneet prosessin rutiiniksi.

”Ovat auttaneet arvioinnissa paljon (kansalliset näyttöaineistot) – kaikkea ei tarvitse osata ja aineistossa määritellään, mikä on tärkeää.” (OPETTAJA)

”Tasapäistää arviointia, kun aineistoa käytetään. Yhdenmukaistaa, tarkoitan tässä tasa-päistymistä positiivisessa mielessä. Luotettavuus parantuu, kun arvioidaan eri koulutuksia. Ei ole pelkästään ”mukava tyttö/ sopeutuu työympäristöön” -tyyppisiä arvioita. Myös vertailukelpoisuus on parantunut.” (OPETTAJA)

”Juhlapuheissa puhutaan, että tämän pitäisi parantaa arvioinnin laatua. Mutta totuus ei liene näin yksioikoinen. Työpaikat ja työtehtävät poikkeavat toisistaan. Työpaikoilla asiaan suhtaudutaan vaihtelevasti, joka näkyy esim. loppukeskusteluihin valmistautumisessa.” (OPETTAJA)

”Kyllä sitä on vaikea täydellisiä standardeja luoda. Pitää edelleen luottaa opettajakuntaan aika paljon. Ja riippuu työnantajasta, kuinka valmiita he ovat tulemaan vastaan tässä. Tämä on monen tekijän summa.” (OPETTAJA)

Työpaikkaohjaajien näkemykset kansallisten näyttöaineistojen käyttöönoton vaikutuksista opiskelijoiden arviointiin ovat pitkälle samansuuntaisia opettajien näkemysten kanssa. Muutamat työpaikkaohjaajista totesivat, että näyttöihin perustuvat arvioinnit mittaavat entistä aidommin sitä, mikä on työelämälle tärkeää - todellista osaamista ja pärjäämistä työssä. Näyttöjen yhdenmukaisen arvioinnin uskotaan parantavan arviointien laatua – tarkasti ohjeistettu arviointimenettely vähentää mm. ”pästäkertoimen” vaikutusta arvioon. Todettiin, että uusi menettely tasa-arvoistaa opiskelijoita. Työpaikkaohjaajien käsitys kansallisiin näyttöaineistoihin perustuvien arviointien vertailtavuudesta on opettajien käsitystä optimisempimpi. Työpaikkaohjaajat ovat lähes yksimielisiä siitä, että uusien arviointien pohjalta heidän on entistä helpompaa laittaa uudet työnhakijat paremmuusjärjestykseen.

”Se on mielekästä, että tulee tämä arvio. Ei niinkään pelkästään sen lukemisen pohjalta, vaan sinne saattaa sattua sellaisiakin kovia ammattimiehiä, jotka eivät paperilla siltä näytä. On sellaisia, jotka voivat tehdä tämän todella hyvin käsin, mutta eivät osaa tuoda sitä esille muuten.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Yhtenäistää ja tasa-arvoistaa opiskelijoita riippumatta siitä, missä opiskelee ja harjoittelee. Alueellisesti palvelee työelämää ja opiskelijan työllistymistä. Edellytyksenä on kyllä se, että tämä ajetaan työelämään ja työelämän edustajat eivät ole aivan pihalla – aika näyttää, miten tässä käy.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Laatu paranee, arvioitsijat oppivat tyylin ja arviointi tulee laadukkaammaksi, vertailukelpoisuus paranee.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

Kaikki kohderyhmät tunnistavat kansallisten näyttöaineistojen arvon arviointiin perehtymisessä ja keskeisen arvioitavan osaamisen määrittelemisessä - huomattavan monien haasteltavien mukaan em. kiteyttävät kansallisten näyttöaineistojen parhaan annin.

Opiskelijat ovat mielissään siitä, että heillä on mahdollisuus perehtyä arviointikohteisiin ja -kriteereihin jo hyvissä ajoin ennen näyttöä. Kun opiskelijat tietävät, mitä heiltä edellytetään,

näyttöön on helpompi valmistautua. Näin näyttöaineistomateriaali on mitä suurimmassa määrin myös oppimisenväline.

Opettajien mukaan kansalliset näyttöaineistot helpottavat näytöistä kommunikoimista. Keskustelut opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien kanssa sujuvat paremmin näyttöaineistojen muodostamassa viitekehyksessä – kaikki tietävät missä mennään, ”kieli” on yhteinen, ja kirjalliseen materiaaliin on helppo palata. Opettajilla on prosessissa merkittävä tulkin rooli, jonka he hyvin tiedostavat. Opettajien tehtäväksi jää usein selkokielisen yhteenvedon laatiminen näyttöaineistojen keskeisimmistä osista muille osapuolille. Kansalliset näyttöaineistot eivät ole erityisen käytettäviä sellaisenaan - monet opettajista pitävät niitä opiskelijoille liian vaikeaselkoisina ja työelämälle turhan pitkinä ja hieman paperinmakuisina. Opettajia ne sen sijaan palvelevat hyvin. Keskeiset osaamisalueet on opettajien mukaan selkeästi identifioitu ja arvioinnin kohteet sekä arviointikriteerit helposti poimittavissa.

Työpaikkaohjaajat ovat hyvillään siitä, että kansalliset näyttöaineistot määrittelevät selkeästi kaikkein keskeisimmät arvioitavat osaamisalueet. Mahdollisuus fokusoida helpottaa arvion tekemistä. Toisaalta jotkut työpaikkaohjaajista huomauttivat, että tarkkaan etukäteen määriteltä arviointiprosessi vaatii työelämänedustajilta aikatavalla etukäteisvalmistautumista, ainakin uuden käytännön alkuvaiheessa, kun arvioitavat osaamisalueet ja arviointiperusteet eivät vielä ole sisäistyneet rutiiniksi. Aika ja raha sanelevat työelämän kuviot - toimintaan (näyttöjen vastaanottaminen), joka ei tuota yritykselle välitöntä kilpailuetua, ei haluttaisi panostaa kohtuuttomasti kumpaakaan. Työpaikkaohjaajat lataavat paineita opettajille, heidän tulisi tehdä näyttötoiminta arviointineen työpaikoille mahdollisimman helpoksi ja vähän työllistäväksi.

”Hyvät selvät jutut, mitä arvioidaan – lisää vertailukelpoisuutta.” (OPISKELIJA)

”Kyllä se siinä auttaa ja se, että ylipäättään puhutaan osaamisen tunnistamisesta. Siinä on ne kohdat, jotka arvioidaan ja se kokonaisvaltainen numero – kyllä se helpottaa (osaamisen tunnistamista ja arviointia) (OPISKELIJA).

”Kyllä mä luulen, että helpottaa, että kun ajatellaan ulkopuolisia henkilöitä, jotka ovat arvioimassa ja meidän omia opiskelijoita, he voivat ennalta lukea, millä osaamisella yltää millekin tasolle. En pidä tätä piilossa, vaan käymme sitä läpi.” (OPETTAJA)

”Tässä on joutunut miettimään arviointia entistä laajemmin. Aineistoissa on joitakin väkisin väännettyjä arviointikohtia, jotka menevät liiaksi yksityiskohtiin – esimerkiksi, miten arvioidaan kansainvälisyyttä hitsausharjoituksissa. Tällaiset yleispätevät asiat eivät kuvaa alan tilannetta, jolloin joudumme räätälöimään niitä.” (OPETTAJA)

”Auttaa, tämän aineiston paras juttu onkin se, että tässä on helppo lyhyellä ajalla myös työnantajan kouluttautua siitä, mitä tässä tullaan arvioimaan. Nopeuttaa huomattavasti, ei tarvita pitkiä palaverreja. Kun nämä ovat saatavana netistä, niin työnantajilla on mahdollisuus tutustua näihin ennakkoon.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.4 ARVIOINTIKRITEERIT JA NÄYTTÖJEN TOTEUTTAMISEN ESIMERKIT

Opettajat ja työpaikkaohjaajat, kuten myös monet opiskelijoista ovat sitä mieltä, että kansallisten näyttöaineistojen arviointikriteerit ovat aineistojen parasta antia. Arviointikriteereistä käy hyvin selville se, mitä opiskelijan tulee osata saadakseen tietyn arvosanan määrätyllä osaamisen osa-alueella.

Näyttöaineistojen konkreettiset esimerkit helpottavat arviointia tarjoamalla vertailupohjaa käytännön tilanteisiin. Erityisesti työpaikkaohjaajat arvostavat esimerkkien konkreettisuutta. Jotkut tutkittavista pohdiskelivat, että näyttötilanteiden monimuotoisuudesta johtuen näyttöaineistojen esimerkit eivät aina suoraan ole sovellettavissa käytännön tilanteisiin. Tästä huolimatta niiden katsotaan antavan suuntaa arvioinneille, tiedon soveltamisen katsotaan olevan paitsi luvallista myös suotavaa. Monet tutkittavista, erityisesti opettajat ja jotkut opiskelijoista kommentoivat näyttöaineistojen esimerkkien arvoa näyttöjä suunniteltaessa. Hyvät käytännön esimerkit antavat ideoita näyttösuunnitelmia laadittaessa.

”Näyttöaineistoissa on parasta ne vaatimukset, mitä opiskelijalta vaaditaan, ne tasot kaikki, mitkä liittyvät näyttöön. Näytöt on kuvattu ja annettu esimerkkejä siitä, millaisia ne voivat olla.” (OPISKELIJA)

”No esimerkit...ainakin kun ajatellaan minkälaisia näyttöjä pitäisi tehdä ja näin. Minun mielestäni ne ovat olleet aika hyviä, just käytännönläheisiä asioita, mitä tulee eteen jos vaikka merkonomiksi valmistuu. Niin siitä saa jo vähän pohjaa sille omalle taidolle, että tietää, millä tasolla on.” (OPISKELIJA)

”Näyttöaineistojen esimerkit...se vaihtelee toimialoittain. Ne antavat jotain näkökulmaa, mutta tilanteet ovat aina työpaikkakohtaisia. Ei voi lähteä katsomaan mallia, vaan katsotaan, mitä voi tehdä.” (OPETTAJA)

”Kyllä näitä voi hyödyntää. Nämä ovat suhteellisen yksinkertaisia kuvauksia, että kun lähtee liikkeelle (näyttöä suunnittelemaan), täältä on helppo poimia esimerkkejä.” (OPETTAJA)

”Minun mielestäni ne ovat monesti aika irrallisia. Jos työ on hyvin erityyppinen, niin mietityttää, miten tätä nyt tähän soveltaisin.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Esimerkit ovat parhaimmillaan sellaisissa epäselvissä tapauksissa, kun ajatellaan, että annettaisiinko opiskelijalle tyydyttävä vai hyvä. Siinä se aineisto on parhaimmillaan.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Esimerkit ovat elävästä elämästä, työpaikoille pitää olla esimerkkejä. Se helpottaa arviointia.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

3.5 KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN TYÖELÄMÄLÄHTÖISYYS

Monet haastatelluista ajattelevat, että osaaminen on kuvattu kansallisissa näyttöaineistoissa työelämälähtöisesti. Niin valtaosa opettajista, kuin monet opiskelijoista ja työpaikkaohjaajistakin ovat sitä mieltä, että näytöissä arvioitavat asiat ovat substanssiltaan työelämän kannalta tärkeitä. Vastakkaisiakin puheenvuoroja esitettiin – jotkut, etenkin työpaikkaohjaajista ajattelevat kansallisten näyttöaineistojen olevan, kaikessa paperinmakuisuudessaan, varsin kaukana käytännön puurtamisesta.

Näyttöaineistojen työelämälähtöisyyttä heikentää niiden formaatti, lähinnä pituus ja paikoittainen vaikeaselkoisuus. Työelämässä pyritään nopeuteen ja tehokkuuteen – aikaa ja paneutumista vaativat dokumentit eivät motivoi käytännöllisesti orientoituneita työelämän-edustajia eivätkä palvele yrityksen taloudellisia intressejä. Kansallisissa näyttöaineistoissa olevat erilaiset asiakokonaisuuksia yhteen vetävät taulukot ja kaaviot ovatkin työpaikkaohjaajien mieleen. Myös pari opiskelijaa kommentoi arvostavansa aineistojen taulukoita ja kaavioita.

Jotkut opiskelijoista ja työpaikkaohjaajista huomauttivat, että käytännön työtehtävien hoitaminen ja näyttöjen antaminen valmistaa opiskelijoita työelämän haasteisiin paremmin kuin pelkkä kirjatiedon pönttääminen. Näin tulevaisuuden työnhakijoilla on entistä paremmat valmiudet pärjätä työssään – tämä jos mikä on työelämälähtöistä.

”Minusta tämä on enemmän oppilaitosnivaska, enemmän oppilaitokselle kuin työelämälle suunnattu... Siihen vaikuttaa sekin, että jos näyttö menee hyvin, olet valmiimpi työelämään.” (OPISKELIJA)

”Tämän perusteella voin paremmin ymmärtää sen, mitä omalla alalla vaaditaan, ja ajatella myös sitä, onko itse oikealla alalla.” (OPISKELIJA)

”Siinähan on mietitty tavoitteet, ja se, miten ne saavutetaan. Työelämän edustajat ovat olleet mukana niitä hyväksymässä. Se perustaso on niissä aika tarkkaan mietitty – ei ole tehty liian monimutkaiseksi tai vaikeaksi.” (OPETTAJA)

”Kyllä ovat työelämälähtöisiä – itse asiassa se on oiva tapa opettajallekin sukeltaa työelämään, jos on siitä erkaantunut.” (OPETTAJA)

”Tässä tulevat esille tulevat osaajat ja työntekijät, jos on töitä, heille tarjotaan. Se on vähän samaa kuin mitä aikaisemmin oppisopimuksilla on saavutettu.” (TYÖPAIKKA-OHJAAJA)

”Mielestäni se on työelämälähtöistä. Meidän alalla pyydettiin työelämältä palautetta, ja sitä kautta käytetty kieli on konkretisoitunut – se ei ole enää OPS-kieltä.” (TYÖPAIKKA-OHJAAJA)

”Jos olisi sekä opettaja että työpaikkaohjaaja se voisi olla hyödyllinen työkalu. Mutta kun on vain toista. Ne ovat pitkiä, hankalaa kieltä ja paloitettu pieniin osiin. Puhutaan jostain pienistä yksityiskohdista, tai että osaa käyttää työkalua – että se on tärkeää. Mutta itse asiassa lopputulos on kaiken a ja o, vaikka sen karkeasti sanottuna tekisi varpaillaan.” (TYÖPAIKKA-OHJAAJA)

3.6 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN DOKUMENTOINTI

Ammattiosaamisen näyttötilanteen jälkeen käytävässä arviointikeskustelussa tehdään näytön arviointi, joka tallennetaan opintokokonaisuuksittain ja arvioinnin kohteittain. Ammattiosaamisen näytön arvosana perusteluineen on tallennettava ja merkittävä näyttötodistukseen.

Oppilaitokset suunnittelevat ammattiosaamisen näytön arviointitietojen tallentamista varten lomakkeet. Näitä käytetään myös työpaikoilla työelämän edustajien kanssa yhteisissä arviointitilanteissa. Arviointitiedon järjestelmällistä keräämistä tarvitaan myös, jotta myöhemmin on mahdollista palata arviointitilanteeseen ja arvioinnin perusteluihin. Kaikki opiskelijan arviointia koskeva arviointiaineisto on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan arvosanan antamisesta (A 603/2005 11 a §). Näytön arviointiin palaaminen voi tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi silloin, kun opiskelija haluaa oikaisua samaansa arvosanaan tai Opetushallitus kerää ammatilliseen osaamiseen liittyvää tietoa kansallisten oppimistulosten arvioinnin käyttöön.

Opiskelijoilla oli varsin vähän omakohtaista kokemusta siitä, kuinka kansalliset näyttöaineistot edesauttavat näyttöjen dokumentointia. Monet arvelivat kuitenkin, että valmiit arviointipohjat auttavat näytöistä dokumentoitaessa.

Opettajien mukaan kansalliset näyttöaineistot jämäköittävät näyttöjen dokumentointia. Näytöt arvioidaan standardeille arviointilomakkeille, jotka arkistoidaan ennalta määrätyllä tavalla. Näin dokumentoinnit tulevat aina tehtyä ja tallennettua asianmukaisesti. Yksi opettajista huomautti, että arkistointiin liittyvät ohjeet voisivat olla nykyistä selkeämmät. Edelleen muutamat opettajista pohdiskelivat arviointilomakkeiden hankaluutta työelämän ja opiskelijoiden näkökulmasta – jotkut ehdottivat, että lomakkeita voitaisiin hieman yksinkertaistaa, jotta ne toimisivat paremmin opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien käsissä; nykyisellään niiden täyttäminen tuntuu vaativan runsaasti opettajan antamaa tukea.

Työpaikkaohjaajat eivät juuri osanneet kommentoida kansallisten näyttöaineistojen käytönoton vaikutusta näyttöjen dokumentointiin; muutamat heistä totesivat dokumentoinnin olevan lähinnä opettajien hommaa. Jotkut työpaikkaohjaajista arvioivat, että aineisto helpottaa dokumentointia – onhan kaikki tarkasti ohjeistettua. Liian orjuuttavaa ja monimutkaista ohjeistus ei kuitenkaan saisi olla - omalle ajattelulle ja soveltamiselle on jätettävä tilaa. Muutama työpaikkaohjaaja otti esille arviointilomakkeisiin liittyviä ongelmia – osa arvioitavista osaamisalueista tuntuisi olevan sellaisia, joihin on opiskelijan näytön perusteella melko vaikea ottaa kantaa (ydinosaamiseen ja yhteisiin painotuksiin liittyviä asioita).

”Helpottaa tietysti (dokumentointia). Sieltähän ne asiat katsotaan arvioinnin yhteydessä. Ensimmäinen kerta on aina hankalaa, mutta kyllä niistä selvän saa, ja niistä löytyy ohjeet. (OPISKELIJA)

”Dokumentointia ei voisi tehdä ilman aineistoa, varsinkin työpaikkaohjaajat olisivat ilman aineistoa ihan pihalla.” (OPETTAJA)

”Arkistointiohjeita pitäisi olla enemmän, siinä pitäisi olla niistä selkeä kohta.” (OPETTAJA)

”Helpottaa juuri sitä, mitä kannattaa kirjata ylös. Toisaalta voi tehdä dokumentoinnin vaikeammaksikin, jos ohjeistus alkaa liikaa orjuuttaa. Silloin voi jäädä joku opiskelijan huippupiirre ylös kirjaamatta.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

4. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN PARASTA ANTIA

Osallistujien mukaan kansallisten näyttöaineistojen mukainen näyttökäytäntö lähentää opilaitoksia ja työelämää. Tätä pidetään hyvänä. Pohdiskeltiin myös, että opettajien työelämän tuntemus on yksi ajantasaisen opetuksen kulmakivistä. Työelämän vaatimusten tiedostaminen auttaa myös opiskelijoita fokusoimaan opintonsa tarkoituksenmukaisesti. Jotkut haastateltavista pohdiskelivat, että ammatillisten perustutkintojen näyttöjen antamista koskevat selkeät yhteiset pelisäännöt jämäköittävät näyttötoimintaa. Tavoitteiden ymmärtäminen lisää toiminnan suunnitelmallisuutta.

Ammattiosaamisen näyttöjen ja kansallisten näyttöaineistojen mukaisen näyttömenettelyn katsotaan alleviivaavan opiskelijoiden käytännön taitojen tärkeyttä. Käytännön osaamisen merkityksen korostamista pidetään mielekkäänä; jotkut haastateltavista muistuttivat, että ammatillisessa peruskoulutuksessa valmennetaan osajia nimenomaan käytännöllisiin, kädäntaitoa vaativiin töihin. Monet osallistujista pohdiskelivat, että tulevilla näyttöjen kautta valmistuvilla opiskelijoilla voisi ajatella olevan entistä paremmat edellytykset menestyä työelämässä. Myös työelämän uskotaan hyötyvän entistä osaavammista uusista ammattilaisista.

Haastateltujen mukaan kansalliset näyttöaineistot ovat järjestelmällisiä ohjeistuksia näyttöjen suunnitteluun ja arviointiin. Näyttöaineistot on haastateltujen mielestä tarkoitettu niin opettajille, opiskelijoille kuin työelämän edustajillekin. Vaikka suurin osa osallistujista pitää aineistoja itselleen hyödyllisinä, erityisen suureksi hyödyksi niiden uskotaan olevan opettajille.

Osallistujien mukaan kansallisten näyttöaineistojen parasta antia ovat näyttöjen järjestämiseen sekä arviointiin liittyvät ohjeistukset arviointikriteereineen ja esimerkkeineen. Niiden avulla melko vähänkin asiasta tietävä voi kohtuullisessa ajassa ottaa tilanteen haltuunsa ja toimia yhteisten pelisääntöjen mukaan.

Kansallisten näyttöaineistojen käyttöön otolla ajatellaan olevan merkittävä vaikutus opiskelijoiden arvioinnin laatuun. Yksityiskohtaisiin ohjeisiin perustuvaa arviointia pidetään entistä fokusoidumpana ja tarkempana. Monet osallistujista ajattelevat uuden käytännön mukaisen arvioinnin olevan myös entistä objektiivisempää ja siten tasa-arvoisempaa. Näin myös opiskelijoiden saamien arviointien vertailtavuuden ajatellaan parantuvan. Muutamat haastateltavista muistuttivat kuitenkin, että ihmisten tekemät arvioinnit ovat aina jossain määrin subjektiivisia; myös näyttöpaikat ja -tehtävät lyövät näyttöihin oman leimansa, mikä heikentää arviointien vertailtavuutta.

Haastattelututkimukseen osallistuneet opiskelijat ja työpaikkaohjaajat kertoivat tutustuneensa kansallisiin näyttöaineistoihin kokonaisuudessaan pintapuolisesti – monilla on ollut käytössään opettajan laatima tiivistelmä / ”suomennos” aiheesta.

Seuraavat kansallisten näyttöaineistojen käyttöön ottoon liittyvät positiiviset näkökohdat otettiin toistuvasti esiin:

Opiskelijat:

- näyttöjen suunnittelemisen helpottuu – kansallisten näyttöaineistojen esimerkit antavat osviittaa
- opiskelijoilla entistä realistisempi kuva oman alansa ammatillisista vaatimuksista
→ oman osaamisen ja tavoitteiden hahmottaminen helpottaa opintoihin ja näyttöihin orientoitumista ja siten ohjaa oppimista
- arviointikriteerit ovat kaikille samat – arviointien vertailtavuus paranee
- työelämälle entistä selkeämpi kuva opiskelijoiden todellisesta osaamisesta
- opettajat saavat tukea opintojen suunnitteluun ja ohjaamiseen

Opettajat:

- selkeät ohjeet näyttöjen antamisesta jämäköittävät käytäntöjä (näytöt tulevat annetuiksi sekä asianmukaisesti arvioituiksi ja dokumentoituiksi)
- arviointiin perehtyminen helpottuu – opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien ajan tasalla pitäminen on entistä helpompaa
- opiskelijoiden osaamisesta entistä moniulotteisempi kuva
- opiskelijoiden itsearviointi sitouttaa heidät prosessiin entistä paremmin – opiskelijoiden ja opettajan välinen yhteistyö tiivistyy

Työpaikkaohjaajat:

- auttaa näyttöihin orientoitumisessa ja näyttötilanteiden järjestämisessä
- antaa työelämälle entistä konkreettisemmän kuvan opiskelijoiden osaamisesta
- helpottaa osaamisen tunnistamista
- käytännönläheinen koulutus parantaa opiskelijoiden työelämävalmiuksia
- arvioitavat osaamisalueet ja arviointikriteerit ”pakottavat” työyhteisöt omien toimintatapojensa kriittiseen tarkasteluun – mahdollisuus uuden oppimiseen

4.2 KANSALLISTEN NÄYTTÖAINEISTOJEN HAASTEET

Opettajien rooli ammattiosaamisen näyttöjen järjestämisessä on osallistujien mukaan aivan keskeinen. Tämä näkyy mm. siinä, että osa haastatelluista (erityisesti työpaikkaohjaajista) toivoisi opettajilta yksinkertaistettuja kansallisten näyttöaineistojen tiivistelmiä. Kymmenien sivujen pituisia hankalalukuisiksi koettuja näyttöaineistoja pidetään työelämän näkökulmasta liian haastavina – myös opiskelijoiden uskottaisiin hyötyvän helpommin käytettävistä lyhyemmistä ja yksinkertaisemmista materiaaleista. Lyhennettyjen versioiden toimittamisen ongelmaksi saattaa muodostua, että kaikki opettajat eivät ole yhtä innostuneita eivätkä omaa yhtäläisiä resursseja paneutua asiaan. Tämän voisi ajatella vähentävän arviointien vertailtavuutta. Jos tiivistelmien toimittamiseen päädytään, olisi ensisijaisen tärkeää, että kaikki saman alan näyttöihin osallistuvat saisivat käyttöönsä samanlaisen tiivistelmän.

Tutkittavilla, jopa opettajilla näyttäisi olevan varsin niukasti kokemusta henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien HOPS:ien laadinnasta (opinto-ohjaajien työmaa). Osalla opiskelijoista ei ole HOPS:aa lainkaan. Muutamat opettajista arvelivat, että kansalliset näyttöaineistot ovat toistaiseksi olleet vain niukasti, jos ollenkaan HOPS:ien tekemisen tukena. OPS –työssä sen sijaan kansallisia näyttöaineistoja todettiin hyödynnetyn. Opettajat kertoivat, että kansalliset näyttöaineistot ovat olleet avuksi mm. OPS:aa päivitettäessä. Näyttöaineis-

tojen todettiin toimineen hyvin myös näyttösuunnitelmia laadittaessa – tähän työhön olivat opettajan johdolla osallistuneet niin opiskelijat kuin monet työpaikkaohjaajistakin.

Kritiikissään kaikki kohderyhmät ottivat esille kansallisten näyttöaineistojen pituuden ja ilmaisun paikoittaisen vaikeaselkoisuuden. Erityisesti työpaikkaohjaajat moittivat kansallisten näyttöaineistomateriaalien pituutta ja käytetyn kielen virkamiesmäisyyttä. Jotkut haastateltavista totesivat, että aineistossa monet yksinkertaisetkin asiat saadaan kuulostamaan todella vaikeilta ja monimutkaisilta. Opiskelijat esittivät hämmästyttävän vähän näyttöaineistoihin kohdistuvaa kritiikkiä – tämä saattaa johtua siitä, että aineistoja ei vielä tunneta tarpeeksi syvällisesti kritiikin esittämiseksi.

Haastatteluissa kävi ilmi, että monet opettajista ovat laatineet aineistojen keskeisistä osista tiivistettyjä ja selkokielisiä yhteenvetoja opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien käyttöön. Jotkut työpaikkaohjaajista ja opiskelijoista huomauttivat, että opiskelijoille ja työelämälle suunnatut yksinkertaistetut ja tiivistetyt materiaalit voisivat olla saatavilla valmiiksi laadituina kokonaisuuksina esim. netistä. Tämä vähentäisi opettajien työtaakkaa ja näin kaikki saisivat tismalleen samanlaisen materiaalin käyttöönsä.

Muutamit opiskelijoista totesivat, että he haluaisivat tutkintoaan koskevan näyttöaineistomateriaalin kokonaisuutena käyttöönsä jo opintojen alkuvaiheessa. Aineistot selkiyttäisivät opiskelijoille tulevat tavoitteet ja auttaisivat siten opintojen suunnittelemisessa. Opiskelijat huomauttivat kuitenkin, että aineistoon perehtymistä ei voisi jättää pelkästään opiskelijoiden oman aktiivisuuden varaan – näyttökohtainen aineistoon tutustuminen tulisi tapahtua opettajan johdolla kutakin näyttösuunnitelmaa laadittaessa. Monet opettajista ajattelevat, että paras tapa tehdä aineistoja opiskelijoille tutuksi on jakaa niihin liittyvää materiaalia pienempinä palasina, näyttösuunnitelman laatimisen tultua ajankohtaiseksi. Opettajat epäilevät, että ainakin nykyisenmuotoiset massiiviset kansalliset näyttöaineistot voisivat lannistaa opiskelijoiden näyttöjen antamiseen liittyvää innostusta.

Muutamit haastatelluista opettajista kritisoivat arvioinnin kohteiden määrää; konkreettisten työtehtävien hallintaan liittyvien osioiden arviointia pidetään mielekkäänä ja verrattain helppona, sen sijaan ydinosaaminen ja yhteiset painotukset tuottavat päänvaivaa.

Osallistujat näkevät, että opettajilla tulee olemaan erityisen suuri rooli uuden menettelyn sisään ajamisessa; näin opettajien motivoinnin ja tiedottamisen merkitystä ei voi ylikorostaa. Myös työelämän sitouttaminen on tärkeää. Työelämän edustajat on saatava käsittämään uuden toimintatavan hyödyt; erityisesti siinä tapauksessa, jos opiskelijoiden ja näyttöjen vastaanottamisesta ei makseta yrityksille. Työelämän edustajien motivointiin liittyy myös se, että näyttöjen järjestäminen ja arviointi tehdään heille mahdollisimman helpoksi.

”Olisi hyvä, että sen (näyttöaineiston) saisi heti kerralla. Mutta kaikilla ei ole motivaatiota käydä sitä itse läpi. Mutta itse olen sellainen, että mieluiten kaikki vaan tietoon heti.”
(OPISKELIJA)

”Onhan tämä aika paksu nippu, mutta en usko, että sitä pienempäänkään tilaan saisi... On tämä ihan selkeä, mutta vähän kapulakieltä, että joutuu lukemaan saman lauseen kahteen kertaan, mitä lauseella tarkoitetaan.” (OPISKELIJA)

”Nämä ovat liian pitkiä ja hieroglyfimuotoisia – opiskelijat eivät ymmärrä ja saa näistä asioita irti. Meidän projektissamme on tehty opiskelijainfo, eli muutettu yleisohjetta ja tehty ymmärrettävämpi painos, jota käytetään... Tällä hetkellä opiskelijoille annetaan vain se erityöstetty versio. Eivät he valitettavasti jaksa sitä alkuperäistä, jos se on paksu ja siellä on vaikka mitä tietoa, joka ei suoranaisesti opiskelijoita koske.” (OPETTAJA)

”Kaikissa näissä viranomaishommissa on se, että kun ne pyrkivät paperilla ilmaisemaan kaiken, eikä kukaan jaksa lukea niitä kaikkia asioita sieltä. Se on väännetty niin kapulalle se homma. Se ei sano mitään, vaikka se sanoo kaiken. Se on puuduttavaa tavaraa, mutta ajatus on hyvä. Yksinkertaisemmat saisivat olla.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Kun ensimmäinen näyttö tuli, juttelin kollegojen kanssa, että kyllä aineistot ovat käytännöstä kaukana, että kuka ne on tehnyt. Se on niin teoreettista ja eritavalla ajateltua se opetus kuin työelämä.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

Haastateltavien mainitsemat ammattiosaamisen näyttöjen ja näyttöaineistojen kehittämisen esteet voidaan karkeasti jakaa kahteen luokkaan

- 1) Resursseihin liittyvät haasteet (kuka kehittää/ millä ajalla/ kenen rahalla?)
- 2) Asenteisiin liittyvät esteet

Asennetasolla olevat esteet liittyvät lähinnä opettajien muutosvastarintaan ja työelämän motivointiin. Ilman opettajakunnan todellista innostusta asia jää ”markkinoimatta” ja siten puolitiehen. Vaikka lainsäädäntö edellyttää näyttötoiminnan järjestämistä, huonosti motivoituneet opettajat voivat pilata paljon. Opettajien tiedottaminen ja motivointi onkin yksi keskeisistä näyttötoimintaan liittyvistä haasteista tulevaisuudessa.

Työelämän edustajien motivointi on niin ikään suuri haaste, erityisesti yksityissektorilla – työpaikathan eivät saa välitöntä taloudellista etua näyttöjen vastaanottamisesta. Näyttöihin liittyviin asioihin perehtyminen sekä näyttöjen järjestäminen, vastaanottaminen ja arvioiminen vievät työpaikkaohjaajalta paljon aikaa ja energiaa. Monet työpaikkaohjaajista ja opettajista esittävätkin huolensa siitä, miten työelämä saadaan pysymään ”talkoissa” mukana. Silloin kun talous on hyvässä mallissa, yrityksistä löytyy riittävästi mukana olemisen edellyttämää hyväntahtoisuutta – pohdittavaksi jää, mikähän mahtaa olla asiantila taloudellisen taantumien aikana? (Opiskelijoita vastaanottaville yrityksille maksettava taloudellinen kompensatio olisi yksi ratkaisu. Tosin se, mistä rahat toimintaan saataisiin, on kysymys, johon ei tuntunut löytyvän vastausta.)

Yksi tapa varmistaa näyttötoiminnan onnistumisen edellytyksiä on lisätä oppilaitosten- ja työelämäedustajien välistä yhteistyötä. Yhdessä tekeminen lisää osapuolten sitoutumista, arveltiin. Opettajilla on kaikesta kuitenkin suurin vastuu. Heidän tehtävänä on tehdä asia työelämälle mahdollisimman helpoksi ja houkuttelevaksi – tähän markkinointityöhön varmasti kaivattaisiin tiedollista ja taidollista tukea.

”Jos työpaikat eivät ala tähän, jos ne kokevat asian rasisitteeksi ja kokevat vievän voimavarat, niin kehitys pysähtyy. Täytyy hyvin informoida työpaikkoja tästä asiasta, miksi se on olemassa, miksi kehitetään. Monesti on ollut työpaikoilla ongelmana, kuka ottaa näytöt vastaan, ei ole aina nimettyjä henkilöitä – nuorten ja aikuisten näytöt saattaa mennä sekaisin. Pitäisi olla oma (näytöt vastaanottava henkilö).” (OPISKELIJA)

”Vanhakantaiset ajatukset asennepuolella siis. Taloudelliset suhdanteet – jos tällä alalla tulee laskusuhdanne, ei ole paikkoja missä näyttää, jolloin näyttöjä ei voi myöskään antaa.” (OPETTAJA)

”Ensin pitäisi saada rahaa, jolla ostaisimme työnantajat tyytyväisiksi. Saisimme sille puolelle resursseja ja sitä yhteistyötä vankemmaksi. Motivoitunut henkilö työelämän edustajakin. Ei tule aina tyytyväiseksi pelkällä pullakahvilla. Kun näin isoa mullistusta ollaan tekemässä, miksi työelämän kumppania ei ole otettu kunnolla mukaan.” (OPETTAJA)

”Näyttöympäristöjen määrittelyjä olisi kehitettävä, nyt ne eivät toimi kaikissa tapauksissa. Ei ole sellaista ideaaliympäristöä, jossa pystyisi näyttämään kaiken, esimerkiksi lääkehoitoa ei voi näyttää päiväkodeissa. Lisäksi kehittäisin sitä, että selkeämmän pitäisi määrätä käyttämään kansallisia näyttöaineistoja – siitä pitäisi tulla normi tai joku muu ohjausmenettely, muuten vertailtavuus ei onnistu. Lisäksi asiasta pitäisi kerätä jatkuvasti palautetta toiminnan kehittämisen tueksi.” (OPETTAJA)

”Pakollisuus ja lainvoima sekä koulutus ja informaation jakaminen vaikuttavat. Olen puhematkoilla saanut opettajien päitä kääntymään.” (OPETTAJA)

”Kehittämisen este on se, jos opettajakunta ei osta asiaa. Siitä pitää puhua, konkreettisia esimerkkejä – tämä on kaksisuuntaista, myös yritykselle on hyötyä. Esteenä on myös tyrehtyminen yrityspuolella – ei ole aikaa tähän tai arvioidaan kiireessä...” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Entä jos yhtä äkkiä työelämässä sanottaisiin, ettei pystytä enää osallistumaan. Resurssipuulaa on nykyin – ohjaajat tekevät tätä suuresti kotona, mikä saattaa vähentää kiinnostusta. Vaatii OPH:lta työnantajien informointia, jotta työnantajat ymmärtäisivät asian merkityksen, jos voisi saada lisää resursseja tähän.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Työpaikkojen suhtautuminen on uhkana, jos tästä ei ole yrityksille mitään hyötyä käytännössä. Pari viikkoa vuodessa on mahdoton pienille yksityisille firmoille. Jos työnantajat eivät ymmärrä asiaa, systeemi ei kehity. Budjettirahoitusta näyttöjen järjestäjille, varsinkin yksityissektorille pienille yrityksille – varmasti lisäisi ymmärrystä.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

”Pitäisi olla tiivistelmä, jota olisi helpompi pitää mukana. Ei tuollaista pumaskaa, ei minulla ole edes salkkua, johon se mahtuisi... Selkeyttä voisi lisätä ja tiivistää. Sellainen tiivistelmä, missä olisivat nämä pääkohdat, otsikot ja esimerkit. Minulla ei ole aikaa lukea. Tämän lukeminen vaatisi paljon vapaa-aikaa.” (TYÖPAIKKAOHJAAJA)

LIITE 1: HAASTATELURUNKO

TAUSTATIEDOT

Vastaajan identiteetti (ympyröi):

- a) opiskelija
- b) opettaja
- c) työpaikkaohjaaja

Projekti:

Haastattelumme koskee siis ammatillisia perustutkintoja ja ammattiosaamisen näyttöjä.

Oletteko ollut mukana jonkin ammatillisen perustutkinnon tai -tutkintojen näyttöaineistojen kehittämisessä?

- a) kyllä
- b) ei

JOS EDELLISESSÄ ”KYLLÄ” KYSY:

→ Minkä ammatillisen tutkinnon/ tutkintojen näyttöaineistojen kehittämisessä olette ollut mukana? (KYSYTÄÄN KAIKILTA/ KIRJAA VASTAUS VIIVALLE)

Mitä näyttöaineistoa/ näyttöaineistoja olette itse käyttäneet? (OPETTAJAT OVAT SAATAANEET KÄYTTÄÄ USEAMPAA)

NÄYTTÖAINEISTOISTA YLEENSÄ

Miksi ammattiosaamisen näytöt tulivat osaksi ammatillista koulutusta?

Miten määrittelisit kansalliset näyttöaineistot – mitä ne oikeastaan ovat?

Miksi ammattiosaamisen näyttöaineistojärjestelmä on ylipäänsä kehitteillä? Mitä niillä tavoitellaan?

(PUMPPAA, ELLEI OLE TULLUT ESILLE SPONTAANISTI)

→ Miten näytöt ja kansalliset näyttöaineistot liittyvät toisiinsa?

→ Kenelle tai keiden käyttöön näyttöaineistot on tarkoitettu?

→ Kertoisitko käsityksesi siitä, miten näyttöaineistot ovat syntyneet?

OMIEN NÄYTTÖAINEISTOIHIN LIITTYVIEN KOKEMUSTEN KUVAAMINEN

OPETTAJAT

A) Miten/ missä tilanteissa olette hyödyntänyt kansallista näyttöaineistoa? →

Kuinka se on tukenut teitä näissä eri tilanteissa?

PUMPPAA ELLEI OTA SPONTAANISTI PUHEEKSI:

- opetussuunnitelman tekemisessä/ päivityksissä (OPS-työssä)?
- näyttösuunnitelman tekemisessä? (→ OPETTAJAT LIENEVÄT OLLEET ENEMMÄN TEKEMISISSÄ TUTKINTOKOHTAISEN KUIN YLEISEN NÄYTTÖSUUNNITELMAN KANSSA, JOTEN PUMPPAA SIITÄ)
- arviointisuunnitelman tekemisessä? (→ OPETTAJAT LIENEVÄT OLLEET ENEMMÄN TEKEMISISSÄ TUTKINTOKOHTAISEN KUIN YLEISEN ARVIOINTISUUNNITELMAN KANSSA, JOTEN PUMPPAA SIITÄ)
 - o Miten näyttöaineistoa on hyödynnetty siinä vaiheessa, kun on päätetty, miten monta näyttöä koulutukseen sisältyy?
 - o Onko ollut tukena mm. silloin kun on päätetty siitä, missä näytöt järjestetään, kuka arvioi? Onko ohjannut päätöksentekoa siitä, mitä osaamista arvioidaan ammattiosaamisen näytössä?

B) Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut teitä HOPS työssä

(l. opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelman laatimisessa) ?

- missä määrin ja miten olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja hopsien laadinnassa?
- entä miten on hyödynnetty opiskelijoille henkilökohtaisia näyttösuunnitelmia laadittaessa? → Kuinka aineistot ovat toimineet tässä – minkälaista hyötyä niistä on ollut?
- miten/ missä määrin olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja laatiessanne opiskelijan hopsiin henkilökohtaisia työssä oppimisen suunnitelmia? Miten arvioisit aineistojen arvoa tämän suunnittelutyön tukena?
- miten hyödyllinen aineisto mielestänne on tukimateriaalina osaamisen tunnistamisessa?
- summatkaahan vielä, miten kansalliset näyttöaineistot ovat vaikuttaneet hopsien tekemiseen? → Mitkä ovat 3 tärkeintä asiaa? (JOS EI TULE ESILLE SPONTAANISTI PUMPPAA; onko kansallisten näyttöaineistojen olemassaolo lisännyt/ helpottanut hopsien tekemistä?)

C) Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut/ miten käytetty tukimateriaalina OPISKELIJOIDEN ARVIOINNISSA?

- millä tavoin näyttöaineistot ovat vaikuttaneet opiskelijoiden arviointiin? (PUMPPAA SEURAAVIA ARVIOINTI PROSESSIN VAIHEITA)
 - o arviointiin perehtyminen?
 - o näytön/ opintojen ohjaus?
 - o näytön/ opintojen arviointi?
- kuinka aineistot ovat auttaneet keskeisen arvioitavan osaamisen määrittämisessä?
- kuinka arvioisitte arviointikriteereiden ja esimerkkien hyödyllisyyttä?
- miten arvioisitte kansallisten näyttöaineistojen työelämälähtöisyyttä – onko osaaminen kuvattu työelämälähtöisesti → Miksi?/ Miksi ei? (PUMPPAA ELLEI OLE TULLUT ESILLE EDELLÄ)

- miten arvioisitte näyttöaineistojen käyttöön oton vaikutusta arvioinnin A) laatuun, B) luotettavuuteen & C) vertailukelpoisuuteen
- miten arvioisitte näyttöaineistojen käytettävyyttä näytöstä dokumentoitaessa – antaako osviittaa/ helpottaako dokumentointia

TYÖPAIKKAOHJAAJAT

- Miten itse olette tutustunut kansallisiin näyttöaineistoihin? Miten/ Kenen toimesta ne on teille esitelty?
- Kuvailkaahan ensin yleisellä tasolla miten te olette hyödyntäneet kansallisia näyttöaineistoja?

A) **Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut teitä HOPS työssä (siis opiskelijan henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisessa ja näytön suunnittelemisessa)?**

- missä määrin ja miten olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja hopsien laadinnassa? (HUOM! EIVÄT USEIN MUKANA HOPSIEN LAADINNASSA)
- entä miten on hyödynnetty opiskelijoille henkilökohtaisia näyttösuunnitelmia laadittaessa? → Kuinka aineistot ovat toimineet tässä – minkälaista hyötyä niistä on ollut?
- miten/ missä määrin olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja laatiessanne opiskelijan hopsiin henkilökohtaisia työssä oppimisen suunnitelmia? Miten arvioisit aineistojen arvoa tämän suunnittelutyön tukena?
- miten hyödyllinen aineisto mielestänne on tukimateriaalina osaamisen tunnistamisessa?
- summatkaahan vielä, miten kansalliset näyttöaineistot ovat vaikuttaneet hopsien tekemiseen? → Mitkä ovat 3 tärkeintä asiaa? (JOS EI TULE ESILLE SPONTAANISTI PUMPPAA; onko kansallisten näyttöaineistojen olemassaolo lisännyt/ helpottanut hopsien tekemistä?)

B) **Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut/ miten käytetty tukimateriaalina OPISKELIJOIDEN ARVIOINNISSA?**

- millä tavoin näyttöaineistot ovat vaikuttaneet opiskelijoiden arviointiin? (PUMPPAA SEURAAVIA ARVIOINTI PROSESSIN VAIHEITA)
 - o arviointiin perehtyminen?
 - o näytön/ opintojen ohjaus? → Arvioi vaikutusta ohjauksen tavoitteellisuuteen, selkeyteen?
 - o näytön/ opintojen arviointi?
- kuinka aineistot ovat auttaneet keskeisen arvioitavan osaamisen määrittelemisessä?
- kuinka arvioisitte arviointikriteereiden ja esimerkkien hyödyllisyyttä?
- miten arvioisitte kansallisten näyttöaineistojen työelämälähtöisyyttä – onko osaaminen kuvattu työelämälähtöisesti → Miksi?/ Miksi ei?
- ovatko kansalliset näyttöaineistot mielestänne realistisia – onko niistä todellista isäarvoa työelämän näkökulmasta? → Miksi/ Miksi ei? (PUMPPAA ELLEI OLE TULLUT ESILLE EDELLÄ)
- miten arvioisitte näyttöaineistojen käyttöön oton vaikutusta arvioinnin A) laatuun, B) luotettavuuteen & C) vertailukelpoisuuteen

- miten arvioisitte näyttöaineistojen käytettävyyttä näytöstä dokumentoitaessa – antaako osviittaa/ helpottaako dokumentointia
- kuinka olette nähneet opiskelijoiden ja opettajien hyödyntävän kansallisia näyttöaineistoja?

OPISKELIJAT

A) Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut teitä HOPS työssä?

- missä määrin ja miten olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja henkilökohtaisen opintosuunnitelmanne laadinnassa?
- entä henkilökohtaisia näyttösuunnitelmia laadittaessa? → Kuinka aineistot ovat toimineet tässä – minkälaista hyötyä niistä on ollut?
- miten/ missä määrin olette hyödyntänyt kansallisia näyttöaineistoja laatiessanne hopsiinne henkilökohtaisia työssä oppimisen suunnitelmia? Miten arvioisitte aineistojen merkitystä tämän suunnittelutyön tukena?
- miten hyödyllinen aineisto mielestänne on tukimateriaalina osaamisen tunnistamisessa?
- summatkaahan vielä, miten kansalliset näyttöaineistot ovat vaikuttaneet hopsin tekemiseen? → Mitkä ovat 3 tärkeintä asiaa? (JOS EI TULE ESILLE SPONTAANISTI PUMPPAA; onko kansallisten näyttöaineistojen olemassa olo lisännyt/ helpottanut hopsien tekemistä?)

B) Miten kansallinen näyttöaineisto on ohjannut/ miten käytetty tukimateriaalina OPISKELIJOIDEN ARVIOINNISSA?

- millä tavoin näyttöaineistot ovat mielestänne vaikuttaneet opiskelijoiden arviointiin? Miten näkisit tilanteen omalta kohdaltasi? (PUMPAA SEURAAVIA ARVIOINTI PROSESSIN VAIHEITA)
 - o arviointiin perehtyminen?
 - o näytön/ opintojen ohjaus?
 - o näytön/ opintojen arviointi?
- kuinka aineistot ovat auttaneet keskeisen arvioitavan osaamisen määrittelyssä?
- kuinka arvioisitte arviointikriteereiden ja esimerkkien hyödyllisyyttä?
- miten arvioisitte kansallisten näyttöaineistojen työelämälähtöisyyttä – onko osaaminen kuvattu työelämälähtöisesti → Miksi?/ Miksi ei?
- ovatko kansalliset näyttöaineistot mielestänne realistisia – onko niistä todellista lisäarvoa työelämän näkökulmasta? → Miksi/ Miksi ei? (PUMPAA ELLEI OLE TULLUT ESILLE EDELLÄ)
- miten arvioisitte näyttöaineistojen käyttöön oton vaikutusta arvioinnin A) laatuun, B) luotettavuuteen & C) vertailukelpoisuuteen
- miten arvioisitte näyttöaineistojen käytettävyyttä näytöstä dokumentoitaessa – antaako osviittaa/ helpottaako dokumentointia
- summataanhan vielä kokonaisuus – kuinka kansallisten näyttöaineistojen käyttö on vaikuttanut opiskelijoiden kokonaisarviointiin? Oletko sinä/ ovatko opiskelijat tällä hetkellä aiempaa paremmin perillä siitä, mistä kaikesta opintokokonaisuuden arvosana muodostuu – siitä mitä arvioidaan näytössä ja mitä muuten?

KAIKKI VASTAAJAT

Näyttöaineistojen kehittäminen:

- Miten arvioisitte näyttöaineistojen ulkoisia ominaisuuksia?
(PUMPPAA: muoto, rakenne, pituus, luettavuus, käytetty kieli/ ymmärrettävyys?)
→ Mihin ulkoisiin ominaisuuksiin toivoisitte tulevaisuudessa kiinnitettävän nykyistä enemmän huomiota – siis, missä pitäisi petrata?
- Summatkaahan vielä, miten olette hyötynyt näyttöaineistomateriaalista?
→ Mikä on ollut niiden parasta antia? Entä vielä?
- mikä näyttöaineistossa mättää? Missä asioissa/ tilanteissa ne eivät toimi parhaalla mahdollisella tavalla?
- Miten itse kehittäisi näyttöaineistoja? Miten muuten? → Mitkä ovat keskeisimmät kehittämiskohteet? Esim. kolme tärkeintä...
- Mihin suuntaan näyttöaineistoja ei AINAKAAN tulisi viedä?
- Mitkä ovat suurimmat näyttöaineistojen kehittämisen esteet?
- Miten näistä esteistä voidaan selvittää?

Timo Myllymäki & Sari Roth 10.5. 2006

LIITE 2: TUTKIMUKSESSA MUKANA OLLEET PROJEKTIT JA OSALLISTUJAT PROJEKTEITTAIN

Kehittämishanke (toteuttaja)	Opiskelija	Opettaja	Työpaikkaohjaaja
AMY (Kotkan kaupunki/ Sivistystoimi/Kotkan amm.koulutuskeskus)	1. Sosiaali- ja terveysala / lähihoitaja	1. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto	1. Sos.- ja terv. ala / lähihoitaja / kuntoutuksen tukeminen
ARVI-PROJEKTI (Hämeenlinnan seud. koulutuskuntayhtymä/Koulutuskeskus Tavastia)	1. Maanmittausala / kartoittaja	1. Rakennusala / talonrakennusala	1. Maanmittausala
ARVO-PROJEKTI (Turun ammattiopistosäätiö)	1. Verhoiluala	1. Verhoiluala	1. Verhoomo
BLANCO 1-2-3 (AEL Oy)	-	1. Autoala, logistiikka, metalliala	1. Autoala
KONSENSUS-PROJEKTI (AEL Oy)	1. Kone-/metalliala 2. Elektroniikka-ala / pinta-asennus	1. Kone-/metalliala	1. Korjaus-/ennakkohuolto, kiinteistöhuolto, kone- ja laitehuolto
NÄKES (Rauman kaupunki / Rauman amm.opisto)	1. Sosiaali- ja terveysala / lähihoitaja	1. Sosiaali- ja terveysala / kuntoutuksen tukeminen	1. Sosiaali- ja terveysala / hoito- ja huolenpito
NÄYTTÖPORTAALI (Keski-Pohjanmaan koulutuskuntayhtymä)	1. Hotelli-, ravintola- ja palveluala / ravintolakokin näyttötutkinto	1. Auto- ja kuljetusala	1. It-alan yrittäjä, ohjannut myös taloushallinnon opiskelijoita
RIIHY (Riihimäen kaupunki / Riihimäen kauppappilaitos)	1. Datanomi 2. Parturi-kampaaja	1. Liiketalous ja hallinto	1. Autokoulu
SOTE-JÄRKEVÄ-PROJEKTI (Oulun seud. amm. koul. kuntayhtymä/Oulun sos.- ja terv.alan oppil.)	1. Sosiaali- ja terveysala / lähihoitaja	1. Sosiaali- ja terveysala / hoito- ja huolenpito / sairaanhoito	1. Sosiaali- ja terveysala / sairaanhoito – huolenpito
VALMIS NÄYTTÖÖN! (Invalidisäät./Keskusp. amm. opisto)	-	1. Pintakäsittelyala	1. Maalausala

OPETUSHALLITUS

Opetushallitus/kirjasto
PL 380
00531 Helsinki
puhelinvaihte (09) 774 775
faksi (09) 774 7 7865
www.edu.fi/julkaisut

Euroopan sosiaalirahasto, ESR,
edistää työllisyyden kehittämistä
tukemalla työllistettävyyttä,
yrittäjyyttä, sopeutumiskykyä
ja tasa-arvoa sekä investoimalla
henkilöresursseihin.

ISBN 978-952-13-3524-2

9 789521 335242